

MODRA
PTICA
LETOIV.

MODRA PTICA

leposlovna revija, izhaja vsak mesec enkrat na dveh polah (32 straneh). Vsak letnik se prične z decembrom in se konča z novembrom naslednjega leta.

Letna naročnina samo na revijo, ki je vključena v redne publikacije Založbe Modre ptice, znaša Din 100.—. Posamezna številka Din 10.—. Naročniki na redne publikacije prejemaajo list kot dopolnilo h knjigam brezplačno.

Urednik Janez Žagar. Rokopisi se ne vračajo.

Uredništvo in uprava v Ljubljani, Rimska cesta šte. 3.
Telefon 3163. Št. čekovnega računa 15.369.

VSEBINA 5. ŠTEVILKE

APRIL

Vladimir Bartol: Sonata na pepelnično sredo

Tomaž Štrukelj: O razstavi v Padovi in o
sodobni arhitekturi v Italiji, Franciji
in Nemčiji

Mila Melihar: Ciganček

Janez Žagar: Pomladne pesmi

Milena Mohoričeva: Anamarija

Poročila

Razno

SONATA NA PEPELNIČNO SREDO

»ZASTAVICA ZA BEDAKE«

VLADIMIR BARTOL

Veselo noč pustnga torka sva z Walterjem žalostno končala v neki beznici na Montmartreu. Nekaj pijanih gostov je odšlo in nenadoma sva zagledala ob baru Ivana Fjodoroviča Kalinina, onega, ki sem ga bil prikazal v »Nesrečnem ljubimcu« in ki je praznil nocoj whisky kozarec za kozarcem. Bil je v tesnem, elegantnem fraku, ki ga je delal še tanjšega, kakor je bil sicer. Glavo si je trudno podpiral z dlanjo; obraz mu je bil voščeno bled in od prebite noči močno upadel. Prazno je strmел predse in ko sva ga z Walterjem hrupno poklicala, komaj da se je ozrl.

Stopila sva k njemu.

»Povejta mi, gospoda, kaj naj vzamem, da bi se opil? Vse sem poizkusil, a nič ne zaleže.«

»Otresite pepel od cigarete v vino,« je svetoval Walter.

»Nisem ženska. Ali svoje zavesti bi se vsaj za eno noč v letu rad iznebil.«

»Doma imam izvrsten konjak,« je dejal Walter. »Pripravil sem ga bil nalašč za nocoj... sicer v drugačne namene, ali sedanji mi ne bo nič manj ljub. Taksi pokličem.«

Natakar je pomagal Kalininu v kožuhovinast plašč in stopila sva za Walterjem iz lokala. Sedli smo v taksi in se peljali pred hotel. Walter je spotoma naročil črne kave, potem nas je peljal v svojo sobo.

Kalinin je stopil k oknu.

»Fej, kako ostudna megla! Tako je moralo biti na svetu, ko se je krotovičil iz kaosa. In še prši vrh vsega. Dovolite, da potegnem zastorje!«

»Samo izvolite! Če hočete, zagrnem še z drugimi.«

»Prosim.«

»Luči ugašajo in že se začenja svetlikati,« je dejal Walter pri oknu.

V sobi je bilo spočetka nekam čudno pusto in mrzlo. Hladna električna luč je sijala v vse kote in zdelo se ti je, da si zaprt v tesnem zaboju. Ali kmalu se je začel zgoščevati cigaretni dim pod stropom, predmeti, ko da so se prebudili iz sna, so oživali in dobili prijaznejše lice. Nekoliko utrujen sem se zleknil po postelji, Walter je točil v kozarce, neumorni Kalinin je koračil gori in doli.

»Vesta kaj, prijatelja? Žganje imam; zažgali ga bomo in naredil vama bom izvrsten liker.«

Od veselja sem si pomel roke in še Kalinin je zadovoljneje puhnil dim iz ust. Dvojni zastorji ob oknih, preproga preko vrat in debele stene so nas ostro ločili od ostalega sveta. Ko je služabnik prinesel črno kavo in je Walter za njim zaklenil vrata, se mi je celo zazdelo, da smo

obljuden kotichek sredi prostranstva. In ko je naposled vzplapolal modri plamenček vrh žganja v posodi, so se sprostili v ozračju skrivnostni duhovi in se začeli razlezati v prostoru. »Tukaj je bilo dobro biti.«

»Kuriozna ideja, Mr. Walter, da nas rešujete iz pustnega torka na novi Arche Noe v pepelnično sredo,« je dejal Kalinin.

»A vi, Ivan Fjodorovič, bi nam morali, da nam krajšate čas, na tej poti zabrenkati na svojo filozofsko struno.«

»Upam, da nočete reči s tem, da se giblje moja filozofija med pustrim torkom in pepelnično sredo?«

»Bog obvaruj!«

»Sicer domislica ni slaba. Zakaj v nekem oziru bi morala vsaka resnična filozofija nihati od skrajne norčavosti pustnega torka do brezupne puščobnosti pepelnične srede. Včasih poskrbi tudi naključje za srečno primero.«

»Kaj in kako ste prav za prav postali filozof, Ivan Fjodorovič?«

»Filozof? — Če mislite to označbo ironično, se vam lepo zahvalim. Če resno, se ji skromno odrekam. Ali kako bi človek lahko postal — ali celo moral postati filozof, to vam pa lahko pojasnim.«

»Že napenjava ušesa.«

»Dobrih poslušalcev ni da bi človek zavračal. Zakaj ti so redko posejani, a radodarnih govornikov kar mrgoli po svetu... Dati vama hočem popolnoma teoretičen, takorekoč — hahaha — strogo znanstven eksemplum, kako bi moral razumsko zadovoljivo razvit možak nujno in po vseh zakonih logike in psihologije postati pravi, pristni, stoodstotni modrijan. Primer z vsemi načeli in nauki vred, ki vama ga bom tu statuiral, zasluži, da bi se ga — hahaha — z vso potrebno pieteto upštevalo in po možnosti — hahaha — tudi posnemalo!... Vi pa, Mr. Walter, nam medtem s svojo priznano marljivostjo pripravite svoj izvirni liher.«

Nalil si je konjaka v črno kavo in izpil pijačo na dušek. Prižgal si je cigareto in po stari navadi meril sobo od začetka do konca.

»Začnimo čisto pri korenini. — Že stari modreci so vedeli, da je Eros tisto, kar dà človeku prvo vzpodbudo, da začne razmišljati o življenju in smrti in o vsem, kar frfota in leze okrog njega. Kaj čudnega, če je Platon imenoval filozofično strast eminentno erotično strast, da o modernih teorijah sploh ne govorim?! Naša primera se bo torej nujno tikala erotičnega, več še, na njem se bo naravnost zgradila. V svojih pokvarjenih sanjarjih sem si zamislil ta podučni in zabavni *exemplum* takole: mlad, recimo štiriindvajsetleten fant, ki ga je vojna vihra treščila iz toplega gnezda v njegovi domovini, si hoče v tujini zgraditi vsajčasno postojanko, da bi se obdržal nad površjem. Pazita: primer je sicer dovolj vsakdanji, ali okoliščine so, vsaj domišljam si, jako prekanjeno iztuhtane in prepletene s tako rafinirano logiko, da bi si je niti usoda sama ne mogla izmisliti bolje. Dejal sem, da je fant preko dvajset, torej telesno in duševno primerno razvit, in da sta mu bila regljanje strojnic in grmenje topov takorekoč otvoritveni marš v življenje, zaradi česar je po prvi plati sicer zrelejši, po drugi pa, posebno kar se erotičnega tiče, po nuji razmer bolj zapostavljen od onih, ki so vzrasli v normalnih okoliščinah. Zakaj razen nekaterih bežnih doživljajev je ostal naš vrli junak glede ljubezni še precej nepopisan list — govorim

seveda popolnoma abstraktno! Temu človeku se v tujini usoda naenkrat nasmehe; kot bivši bojevniki dobi skromno podporico, tudi neki daljni sorodniki se česče spomnijo nanj, sam pa si najde primerno neznanen posel, kar ga vse skupaj izdatno drži nad vodo. Žlahtni del svojega možganja posvêti staroslavnemu i u s u in... gospoda, kaj mislita, kaj bo prva skrb tega tako vsestransko zavarovanega jazbeca?»

»Zaljubljen sem bo,« je dejal Walter in tudi jaz sem pritrtil.

»Občudujem vajino premetenost in globoko poznavanje človeške naravi! Ali ker smo že pri eksaminaciji, vaju vprašam, kateri primer zaljubljenja bo, če naj postane naš lev bakla modrosti, zanj najbolj vzpodbuden, za nas pa kar moči podučen?»

»Vem, ne boste se strinjali, Ivan Fjodorovič,« je dejal Walter. »Ali meni se zdi, da mu samo velika sreča lahko odpre vpogled v vso lepoto božjega stvarstva in...«

»... in kdo ali kaj, Mr. Walter, naj mu potem posreduje vso njegovo obilno zanikrnost in grdoto? Vse križe in težave, krivice, muke in trpljenja? Vaš primer sicer ni napačen, ali za našo zahtevo kaj malo didaktičen.«

»Meni se vidi nesreča v ljubezni za filozofa bolj plodna,« sem pripomnil. »Zakaj neuslišano koprnjenje si mora poiskati drugo torišče, človek tiplje za vzroki svojega neuspeha, pogloblja se vase in preobilica neizrabljenih energij ga navaja k resnemu študiju...«

»Au, kolikšen analitik! Ali bojim se, da te vrste filozofu bo v dokajšnjem obsegu nedostajalo krvi in žilja. Slej ko prej bo ostal neizkušen, izkušnja pa je edini solidni temelj vsega resničnega znanja in spoznanja.«

»Potem gotovo mislite,« se je zopet poizkusil Walter, »na tako imenovani boj med spoloma, ki je marsikaterega pisatelja bogato oplodil.«

»Zdaj smo že bliže grmu, za katerim tiči zajec. Ali sami ste dejali 'pisatelj' in ne 'filozof'. Za spoznavanje življenja je borba, kot jo poznamo v zakonih Strindberga ali Tolstega, nedvomno zelo podučna, ali problemni, ki nam jih odpira, se tišče bolj tal in so še dokaj daleč od resnične filozofije.«

»Ali naj pokažem na edino možnost, ki še preostaja?« sem vprašal. »Sami ste jo nama položili na jezik in ne bo moja zasluga, če sem jo pogodil. Vse kaže, da ste mislili na prevaro sredi ljubezni, na primer, da se nam ljubljeno bitje izneveri, ko smo še vsi opojeni od ljubezni in sreče.«

»O, vir in posoda učenosti! To je vsekakor spoštovanja vredno sredstvo, da se nekdo prelevi v filozofa, hudega mrkogleda sicer, .. in prav rad bi ga upošteval, če bi si ne bila moja gnusna domišljija, ki kaj rada stopica po sledih parkljev usode same, izvrtala še kapitalnejšega vzgleda, in sicer vzgleda za postanek kar moči pozitivnega filozofa, tako-rekoč realista k á t e x o h é n !«

Veselo se je zasmeljal in se prekanjeno popraskal po podbradku.

»Rad vama priznam. Tile poslednji primeri, ki sta mi jih izvolila naštet, so resnično vredni pozornosti in deloma celo precej infernalni. Ali če bi bil jaz B o g , bi bil L u c i f e r j a oblagodarił z izdatnejšo in podučnejšo kaznijo, da bi postal filozof, kakršen biti pritiče njegovemu dostojanstvu. Skoraj bomo in medias res! Pri našem teoretičnem

razglabljanju smo prišli do točke, ko je nadobudni junak na tem, da se prvič in z vso temeljitostjo zaljubi. Še enkrat naj mi bo dovoljeno, da se poslužim pravice gospoda Boga! Tako prepariranega ljubimca hočem seznaniti z neobhodnim objektom njegovega koprnjenja. Dama naj bo preko dvajset let in že nekoliko izkušena v ljubezenskih zadevah, da bo za našega mladega pogolta tem kočljivejša kost, jako prikupne zunanosti in tudi duševno obdarjena z onimi svojstvi, ki jih je Goethe nazval *atrattiva*, vrhu vsega njegova rojakinja, da vlijemo hrabremu tigru potrebnega poguma za naskok in tako boljše utemeljimo naš — hahaha — znanstveni primer; po poklicu naj bo virtuoziinja na violino — videla bosta, da ni poklic izbran brez neke prekanjene zahrbtne misli, dà, virtuoziinja naj bo! in ker je Praga močno glasbo ljubeče mesto, naj se vsa zadeva vrši tam. Vzemimo, da potujem ob priliki skozi češko metropolo in mi zgodbo pripoveduje moj stari prijatelj in vojni drug Vasilij Vasiljevič.«

Walter je bil medtem z veliko kulinarično spretnostjo pripravil svoj slaven liker in ga začel točiti v kozarce. Kalinin ga je, še ves v pripovedovanju, srkal v nevarno dolgih požirkih. V svojem črnem fraku in s svojim sarkastičnim posmehom se mi je zdel kakor salonski zlodej iz kake komedije.

Nadaljeval je:

»Storijo naslovimo: Zastavica za bedake in začnimo! — — —, ... Po dobrodelnem koncertu za naše rojake sem ostal tudi jaz pri mali zakuski. Večer se je razvil v živahno zabavo s plesom. Med nekimi daljnimi znanci sem opazil mlado virtuoziinjo Olgo Dimitrijevno, ki je bila že med koncertom pritegnila mojo pozornost bolj zaradi materialnih kakor pa svojih umetniških čarov. Od nekdanj me je odlikovala izredna neodločnost, kar se žensk tiče, in tako se tudi to pot nisem mogel opogumiti, da bi se ji približal, kar bi bilo sicer dvakrat lahko. Ali šaljiva usoda si je izbrala mojega dobrega prijatelja Nikolaja Nikolajeviča, ga pravočasno opila in ga poslala pome. Prijel me je pod roko in me odvedel naravnost k mični violinistki. Kot resnični narobe-Don Juan nisem seveda spravil spočetka iz ust niti besedice. Olgi Dimitrijevni je moja zadrega očitno laskala, zakaj skoro me je z vso suverenostjo izkušene dame zaplela v prijetno kramljanje. Občudoval sem njen pravilno oblikovani obraz, njene sive, globokoumne oči, najbolj pa sem se čudil neki intimni iskrenosti, s katero je pred menoj odprla predale svojega duha in obenem premagala mojo zaprtost. Plesal sem z njo in ko je prišel drugi ponjo, mi je skrivaj pomežiknila, naj jo zopet prevzamem. Samemu sebi nisem verjel in neprestano sem ugibal, če me morda le ni moja prevelika želja zapeljala v zmoto. Tudi med plesom se mi je zdelo, da se je posebno vroče pritislila k meni in stiski njene roke so se morali izdatno ponavljati, da sem zaupal njihovi neslučajnosti. Bil sem ves omamljen in kakor pijan. Ko je odhajala s svojo družbo, me je vprašala, če se mi hoče iti zraven. Seveda sem radostno pritrdil. V svoji zmedi sem pozabil na mizi cigaretno dozo, izgubil ne vem kaj in ves v neredu pohitel za njo. Spotoma se me je oprijela pod roko, naslonila se obme in ko sva se poslovila, mi je pomembno šepnila: *Na svidenje!* Zaključek tega večera je bil, da sem bil zaljubljen, kakor še nikoli v življenju, in očitno najbolj vroče zateleban bedak v Pragi. Šel sem domov, ali vso noč nisem zatisnil očesa. Najneizrekljivejša sreča

se je skokoma menjavala z najbolj črnim obupom. Kaj če se je samo igrala? Če je opazila mojo neizkušenost in hotela na nji preizkusiti svojo moč in svojo „umetnost“? Če je taka, da uživa na mukah, ki jih je drugemu povzročila? Nemara pa je bilo vse njeno početje običajna koketerija iz nekakšnega laži bontona? Toda — ali je mogla pričarati v svoje telo vročico ob dotiku, ne da bi jo zares občutila? Ali je mogla s kačje mrzlim srcem hliniti ljubezenski blesk v očeh? Sploh: kakšen smisel naj ima zanjo zmešati glavo neizkušenemu mladiču? — Po nekaj urah mrzličnega razglabljanja sem se zopet oblekel in se zatekel na ulico. Ali napetost ne samo, da se ni polegla, ampak je še grozljivejše naraščala. Okrog poldne je bilo moje stanje tako neznosno, da se mi je zdelo, da se mi bo razletela glava, če si kakor koli ne dam duška. Napisal sem ji pismo in ji ga poslal po slu... Hahaha! Ali vidita, gospoda, kako spretno se je ptiček ujel v past? Počakajta! Moja brezbožna fantazija je v trenutku brezdelja šla tako daleč, da si je v vse potankosti rekonstruirala celó vsebino tega pisma! Poslušajta, kako je pisal moj stari prijatelj Vasilij Vasiljevič! — — — „... Olga Dimitrijeva! Kaj ste storili z mano?! Ena sama noč je vmes in samega sebe ne spoznam več. Ali naj vam pripovedujem, da nisem od sinoči zatisnil očesa in da sem mislil neprestano na vas, ko se je moje srce trgalo med upom in obupom na dvoje? Ali se zavedate, da ste se sinoči igrali z usodo človeka? Da ste za posledice deloma tudi vi odgovorni? O, dajte mi najmanjši znak, da vam tudi jaz nisem povsem ravnodušen, o, dajte potapljaščemu se bilko, da se je oprime v svoji stiski! Nikdar nisem slutil, da je ljubezen tako nagla, nikdar spoznal, da je tako silna. Kakor ljubim sedaj, nisem ljubil nikoli in vem, da ne bom nikdar več...“ Tako, gospoda, je naš hrabri ljubimec končal in ji postavil v svoji mladostni nestrpnosti rok do osmih zvečer. Ali poslušajmo, kaj nam pripoveduje Vasilij Vasiljevič! ... „Čas, ko sem čakal na odgovor, sem prebil, kot da so me položili na razbeljeno železo. Vročina in mraz sta me izmenoma spreletavala. Ura se je zmerom bolj približevala osmim, od Olge Dimitrijeve nobenega znamenja, v mojem srcu pa je postopoma rasel najgrozotnejši obup. Nemara sem jo s svojim pismom razžalil? Si le domišljeval, da mi je dala zanje tudi najmanjši povod? Morda — o, kako strašno je bilo, ko me je prešinila ta misel! — Morda ljubi drugega in sta se celo skupaj posmehovala meni, zaljubljenemu norcu! Kako sem mogel biti tako neumen in si misliti, da sem šele jaz odkril to ljubezni vredno bitje? Koliko je imenitnejših, lepših, izkušenejših mož od mene! Kako oslepi človeka egoizem! In jaz sem pričakoval, da mi bo celo odgovorila! — Ura je bila osem in baš sem razmišljal, ali naj se vržem v Vltavo in ji tako dokažem, kako krivično me je sodila, ali pa naj v vsej naglici odpotujem v kak drug kraj, ko mi izroči postrešček njen odgovor. Dal sem mu, vsemu začudenemu, celo pest denarja in z drhtečimi rokami pretrgal ovoj. Čital sem: ... Vaše pismo me je resnično presenetilo. Ne vem in ne razumem, kaj naj bi mu bilo vzrok. Obiščite me, prosim, jutri popoldne na mojem domu, da mi stvar pojasnite. O. D.... Bil sem kakor iz uma. Torej mi je vendar nudila bilko?! Vsaj možnost, da pridem zopet v njeno bližino?! Morda je to storila samo iz usmiljenja. — Ali, kar je, je: sedaj je itak vseeno. Jutri popoldne se zadeva odloči...“ ... Ali sedaj čutita, zakaj je morala biti dama zares „virtuozinja“? Nam seveda, ki smo na mestu usode in

suvereno pregledamo položaj, je njena igra jako prozorna. Ali naš ubogi Vasilij Vasiljevič, ki je ves tičal v krempljih tega kačjega demona, kako naj bi ji bil on videl pod prste?! Kako zvito ga je najprej zapredla v svoje mreže in kako nedolžno se je potem začudila, ko ji je povedal, da tiči v njih! A, in kako mojstrsko ga je umela razpeti na natezalnico! In on je bil neizrečeno srečen, da mu je nudila v močvirje, kamor ga je bila sama tako pretkano pahnila, rešilno bilko! Dragi gospodje, priznati ji moramo, da je v prvem trenutku pogodila najprimernejši način za obvladanje našega zelenega junaka, in ji zatorej lahko prisodimo, da bi si bila mogla ujeti tudi bolj uvečbanega krapa. Pa trčimo in pijmo na njeno zdravje! — Tako! Obenem vaju opozarjam, gospoda, kako slaba in ničeva šola ljubezni so šrapneli in bombe! Ali dajmo zopet besedo junaku Vasiliju Vasiljeviču! „... Bled ali na vse pripravljen sem prišel prihodnji dan na dogovorjeni obisk. Našel sem jo v preprosti modri obleki, ki ji je čudovito pristojala. Sedaj šele sem opazil, kako lepi so bili njeni temnoplavi, v rdeče se prelivajoči lasje! Poljubil sem ji roko in ko mi je ni izmaknila, sem obdržal ustnice nekaj trenutkov na njej. Če bi mi bil kdo takrat dejal, da obstoja še večja sreča, bi ga bil nejeverno pogledal. O včerajšnjem mojem pismu nisva govorila. Z ničemer ni namignila nanje. Kako diskretna je bila! Poleg vsega drugega si je osvojila tudi mojo neizmerno hvaležnost in moje nič manjše spoštovanje. Takrat sem prvič jasno občutil, kako se nekoga z vsem srcem in z vso dušo obožuje. Olga Dimitrijeva je postala zame idol. Božansko bitje! Ko je govorila in sem ji gledal v obraz, sem naenkrat strahoma zaznal, da se mi rosijo oči od notranje prevzetosti. Njena roka se je nehote dotaknila moje in — srce je zastalo v utripu. Govorila sva. Pogovarjala sva se in se opajala ob besedah do nezvesti. Težko bi povedal, okrog česa se je sukal pogovor. Ali nama je bilo vseeno. Bila je že globoka tema, ko sva se nenadoma zopet zavedla. Hotel sem se opravičiti, prositi jo odpuščanja. Zavrnila me je. Da ji je bilo neskončno ljubo. Dogovorila sva se za sestanek. Doživel sem svojo najvišjo srečo. Ljubil sem in ljubilo me je čudovito bitje. Ali bi si mogel izprosi od bogov večje milosti?!...“ Hahaha! Ali sta opazila, kako brez sleherne zle slutnje je šel naš mnogo obetajoči miljenec v to nevarno past?! Samo še kakšen Napoleon se je nemara tako brezskrbno ujel v Josephine zanke! Zares! Tolikšne naivnosti je zmožna samo nenavadna osebnost! Pazita! Primera je več kot slučajna! Poslušajmo, kakšna presenečenja nas še čakajo! — — — „Po tistem obisku sva se sestajala vsak dan. Nekoč naju je na prehodu zalotil dež. Ker je bilo moje stanovanje v bližini, sem ji predlagal, da stopim po dežnik. Pred vežo me je spreletelo, da sem jo prijel za roke in jo potegnil za seboj po stopnicah. Spočetka se je trdno upirala, ali pozneje se je napol v jezi, napol v smehu prepustila mojemu vodstvu. Ko sva prišla v sobo, sva bila od napora zasopla in drug pred drugim v zadregi. Ali bliskoma sem se zavedel, objel jo in jo strastno poljubil. Kakor v omotici sem jo položil na posteljo...“ Pustimo sedaj fantiču, da mu v objemu žene nebo in zemlja odpreta svoje skrivnosti, in veselimo se raje s prekanjeno lisico, ki je končno post tot discrimina rerum prišla zavoljo ljubega naključja do ah! tako težko pričakovane in tako skrbno pripravljane pečenke. Ali naj le pripoveduje sam Vasilij Vasiljevič. — — — „Ko sem prišel zopet k sebi, sem ji pogledal v obraz. Jokala je. Pokleknil

sem pred njo in ji poljubil čevelj na nogi. Tedaj sem čutil, kako me je pogladila njena roka po laseh. Nisem se mogel vzdržati. Poljubil sem ji roko in se razjokal od sreče. To je bilo točno teden dni po najinem prvem sestanku. Zazdelo se mi je, da se je vrnil svet v svoje prastaro stanje in se spet spremenil v raj Eden. Kakšen smisel je sedaj dobilo zame življenje! Prosil sem Olgo, da bi se čimprej poročila, da bi tako tudi pred svetom utrdila svojo ljubezen in se za večno zvezala drug z drugim. Njej se ni mudilo tako. Dejala je, da se mora ljubezen še preizkusiti. Nepotrebna skrb! Za najino stvar bi bil stokrat položil roko v ogenj!... Imenitno! Kaj ne teče stvar kakor po loju?! Pazita! Po vseh zakonih logike se mora zdaj nekaj zgoditi. Shakespeare je vedel, zakaj je Romeu in Juliji tako naglo zadrnil vrat! Ampak le pustimo, da se Vasilij Vasiljevič sam izpoveduje... Povedati moram nekaj glede razmer, v katerih je živela Olga Dimitrijeva. Spočetka sem omenil, da sem jo videl prvi večer v družbi nekih mojih daljnjih znancev. To so bili njeni sorodniki, neka po poli teta, bolehnata dama in njen mož, Mihajlo Konstantinovič Retz, močan, živahen možak, gradbeni inženjer, ki si je umel v novih razmerah zgraditi solidno pozicijo. Bilo je tudi nekaj mlajših ljudi, ki si jih pa nisem dobro zapomnil. Pri teh sorodnikih, ki sta bila brez otrok, je Olga obedovala in zdi se mi, da so ji tudi sicer v marsičem pomagali. Pri njih je bila kakor doma, čeprav ni tam stanovala. Gospa je bila nervozna in je težko poslušala vežbanje na violino. Zato si je Olga najela sobo posebej pri neki stari gospe, kar mi je bilo tem ljubše, ker sem jo mogel tem bolj nemoteno obiskovati. Sicer sva bila oba pogostoma pri Retzovih povabljeni in zdelo se mi je, da me posebno inženjer rad vidi. Imel je v svojem obnašanju nekaj pristrodno jovijalnega, rad me je potrapljal po ramenih, debatiral z menoj o politiki in literaturi in me sploh nazival svojega mladega prijatelja. On je bil tudi za to, da se z Olgo čim prej poročiva, kar menda gospe ni bilo popolnoma po godu. V ostalem so mi bili ljudje prav všeč. Zelo domačega se je človek čutil pri njih... Držita puški, fanta! Sedaj bo naenkrat švignil zajec iz grma! Ali slutita, kakšen bo ta dolgouhec?«

»Raje sami povejte, Ivan Fjodorovič!«

»Ta kosmač je bil zelo skromne narave in nihče bi mu ne prisodil njegove istinite pomembnosti. Zelo pogostoma ga srečujemo v veselih komedijah in tudi kak Boccaccio ali Balzac sta se ga rada posluževala. Bil je namreč neznan listič, košček papirja samo... Tako je govoril Vasilij Vasiljevič: — — — Mesec dni po najini prvi sreči sediva z Olgo neko popoldne zopet pri Retzovih. Dekle igra na violino, potem zopet nekaj zapojemo in končno vržemo karte. Nenadoma začne Olga boleti glava, toži, da ima veliko dela in, kakor že večkrat, sklene tudi nocoj, da pojde zgodaj v posteljo, da se naspí. Sočutno ji namočim robec v vodi in ji ga položim na čelo. Čez nekaj časa vzamem iz torbice še njenega in hitim v kuhinjo, da ji zopet pripravim obkladek. Ko ga spotoma razvijem, začutem v roki papirček. Nehote ga pogledam in čitam na njem (pazita, gospoda: tla za novega filozofa so pognojena in sedaj vržemo seme vanje!) besede: ... Osvobódi se za nocoj! Obiščem te. M. K. ... Gledam, tuhtam in ne razumem. Nenadoma se mi posveti v možganih: Mihajlo Konstantinovič, njen ujec! Odtod njena nenadna bolezen, odtod njeni pogosti izostanki zvečer! Zgrabim se za srce, oprimem se za omaro. Vse okrog mene se začenja vrteti, svet se prevrača, tla se mi

rušijo pod nogami. V prsih mi kolje neizrekljiva bolečina. Ampak še nisem doumel popolnoma, še sem skušal prijeti za rešilni pas. Tedaj se je prikazala Olga pri vratih in v trenutku spoznala, kaj se je zgodilo. Njen pogled mi je razbil še poslednjo nado. Kakor ris sem bil v skoku pri njej. Kriknila je in zbežala... Ne bom popisoval, kaj se je potem zgodilo. Strahovito sem moral besneti, zakaj v celici, kjer sem se znašel ob koncu, sem bil ves krvav in raztrgan. Povedali so mi, da so dekle prepeljali v bolnico, Mihajlo Kostantinovič pa se zdravi doma. Samota me je silila k razmišljanju in vsaka misel mi je bila kindžal v srce. Kakor da strahot noče biti konec, so prihajala spoznanja drugo za drugim. Dolga, pošastno dolga je pot v peklo! Dva, trije so ves čas vedeli za nekaj, kar bi, če bi jaz samo slutil, postavilo vse moje življenje na glavo! Jaz sem bil udarjen s slepoto! V kakšno gnusobo se sprevrže sreča, ko spoznaš, da je bila zgrajena na prevari! Kako sram te je »sladkih uric,« kako strastno si želiš, da bi jih mogel izbrisati iz svojega življenja! Ali vse je zaman. Ta črv te ne bo zapustil do konca dni! — Kolikšen cinizem, prikrivati nekomu, ki te ljubi, resnico, in ga sramotiti naprej s svojim življenjem! In kolikšna brezbožnost šele, voditi ga v bližino tistega, ki se za hrbtom roga njegovi zaljubljenosti! A, tedaj sem razumel, odkod njegov dobrohotni, pokroviteljski ton nasproti meni, njegovo trapljanje po ramenih in njegovo nazivljanje z »mladim prijateljem«! Pfuj! Kako izžgati ta ostudni madež iz svojega spomina?!«...

Kalinin je naenkrat pepelnato prebledel in se naslonil čez posteljo, kot da mu je postalo slabo. Z Walterjem sva mu hotela priskočiti na pomoč, a naju je s smehljajem zavrnil.

»Čemu bi se trudila, prijatelj?! Odprita vrata in dovedita svežega zraka! Ali ne vidita, da je vse zakajeno? Kaj čuda, če se človeku malce zvrti in še po taki prebiti noči?! Sicer sem pa star komedijant in lahko da mi je šel tudi stor mojih lastnih izprijenih možganov nekoliko na živce. Ta prokleti Vasilij Vasiljevič!«

Odprli smo vrata in šele sedaj opazili, kako gost je bil dim v sobi. Kalinin je stopil na prag in željno vsrkaval sveži zrak. Potem je vnovič začel svoj stari krogotok po sobi in nadaljeval:

»Gospoda! Na cilj, ki nas je vodil spočetka, ne smemo pozabiti. Dejal sem, da ima zadeva tudi svojo jako podučno plat. Zakaj kakšen prepad se je moral odpreti pred očmi človeka, kakršen je bil Vasilij Vasiljevič, ko je naenkrat spoznal, da je bilo vse ono, kar je mislil o bitju, ki mu je bilo najdražje in najbližje, neresnično in zmotno! Postavim sto proti eni, da je podobno prišel tudi Descartes do svojega slavnega dvoma o vsem, kar ga obdaja, in naposled moral upehan obstati pred edino gotovostjo, pred golim, smešno suhoparnim dejstvom, da sem, ker mi slim! Zakaj v čem se razlikuje tisto, kar gledam čez dan, od onega, kar mi prikazujejo sanje?! In — ali ni torej prav tako mogoče, da je vse naše življenje puhel sčn, v katerega nas je, nedoločljiva bitja, zazibal zlohoten demon? Ali se je Karteziju mudilo, da jo je popihal iz teh vse prej ko prijetnih in priporočljivih razglabljanj! Kako jadrno jo je ubral v svoje klavrne dokaze o eksistenci božji in kako obupno se jih je oklenil, ko je čutil znani potres pod nogami! Verjemimo mu: strah ga je bilo zadnje konsekvence. Zato je ostalo veličastno in znamenito samo njegovo mračno vzdvajanje. Kako živ in pester je Dante-

jev *Inferno* in kako borna so spričo njega njegova *Nebeša*! Zakaj, gospoda? Zato, ker se nas istinito dojmijo samo grozote in nas vsaka sreča navdaja z upravičeno sumnjo, da nekje šepa v svojih premisah. Življenje mi je pokazalo, da so iskrene sreče in odkritosrčnega veselja zmožni samo otroci, bedaki in prostaki. Modri kvečjemu da pozna notranji mir v resignaciji. Aj, kako krčevito se drhal oprijemlje laži! Kako smrtno sovraži vse bakljonosce! Zakaj na dnu svoje duše le predobro čuti, da sta prevara in slepilo edina solidna temelja njegovemu smradljivemu zadovoljstvu. — Ali sedaj razumeta, gospoda, kakšno ogromno prednost sta imela Mihajlo Konstantinovič in Olga spričo našega klavrnega junaka? Samo majhno spoznanje in vendar! Kako neizmeren prepad med njunim in njegovim svetom! Kakor Bog, ki vse ve in zato lahko dela usodo po lastni volji, sta bila nad njim! Jau, kako ju je moral zasovražiti, ko je spoznal, na čem se je košatila njegova sreča! — Toda mi, gospoda, bodimo pravični in priznajmo možnost, da ju nista vodila samo pokvarjenost ali cinizem v prikrivanje stvarnega stanu, marveč lahko, ali pa predvsem celo, tudi upoštevanje njegove mladosti in temeljito poznavanje sveta in življenja. Videl sem na primer moža, ki je hladnokrvno dejal, ko so ga opozarjali na morebitno početje njegove žene: »Dokler nečesa zagotovo ne vem, me nič ne briga. Potrudil se pa tudi ne bom, da bi kaj izvedel. Čemu bi si človek po nepotrebnem kalil svoj mir?« Vasilij Vasiljevič, pa tudi jaz, nisva od te vrste. Ali priznati moram, da je ta filozofija resignacije v življenju zelo priporočljiva, čeprav dokaj poceni. Zato tudi sodim, da je popolnoma mogoče, da sta Olga in njen ujec bdela nad našim levom kot starši nad otrokom, skrbno skrivajoč pred njim vse, kar bi mu utegnilo pokvariti njegovo mlado srečo. Bila sta morebiti kot nekakšen vseveden in dobroten demon, ki iz usmiljenja zastira ljudem oči in jih drži v nevednosti, da bi jim prihranil zadnje bolešno razočaranje. Zakaj ali je bil naš junak kaj prikrajšan v svoji sreči, ko ni vedel, kako stoje stvari?! Kaj pa je v življenju gotovega, razen naše zavesti in onega, kar je v njej? Ali je bila torej sreča Vasilja Vasiljeviča zato kaj manjša ali manj resnična, ker je temeljila na zmoti? Nasprotno! Če sta mu hotela dobro, sta mu morala prikrivati resnico, ko sta se bila enkrat podala v to igro. Če bi bil umrl, ko še ni vedel, ali bi se ne bil poslovil od sveta v zavesti najvišje blaženosti? Ali če bi se bila predčasno razšla? — Gospoda! Baš ta zavest je za človeka, kakršen je bil Vasilij Vasiljevič, najstrahotnejše. Zavest, da je užival srečo samo zato, ker ni vedel, ker je v spoznanju zaostajal za drugimi. In, gospoda, ali se ni nemara Olga, se ni Milajlo Konstantinovič podal v to prigodo samo zaradi tega, da bi občutil to svojo premoč? Kaj, če ju ni vodila strast nekoč prevaranih duš, da bi sedaj tudi same varale in zavajale v zmoto? Zakaj kaj je slajši lek za onega, ki ji bil prevaran, ko da tudi sam vara?! Ali pojmita, kolikšen prevrat se je moral izvršiti v notranjosti Vasilja Vasiljeviča, ko je sedel in premišljal v temnici? Ali ne bo človek z njegovo izkušnjo posumil v vse, kar ni trpljenje? Ali ne bo neusmiljeno prečtetveril sleherno srečo in ji do dna pretipal obisti? Zakaj devet in devetdeset celih in devet periodičnih desetink je verjetnosti, da se je v njene predpostavke vtihotapila kakšna laž. In še zadnja možnost, ki preostane, je nemara zlagano, prisiljeno

ali izsiljeno čuvstvo. K sreči, gospoda, je menda zares neka dobrotna sila zastrla ogromni večini pogled, da ne vidijo vse te prevarantske sreče na svetu ali da je nočejo videti. — Nas pa, gospodje, te sorte blagor prav nič ne skomina. Edino, kar nas utegne še speljati preko dolžine časa, je spoznavanje krempljev usode ali delitev vloge z njo: sam biti usoda! Sedaj vama utegne biti jasno, čemu sem preje primerjal ljubezen našega junaka z ono Napoleona do Josephine. Opozarjam vaju samo na cinika Barrasa, ki je tako velikodušno — hahaha — delil ljubico z njim! Ala je moral biti to pogled na svet, ko so se slavnemu Korzu naenkrat odprle oči! Hahaha! In to pri njegovem znanem ponosu! Zares! Iskreno mu privoščim vse njegove poznejše zmagovite pohode! Bedasti zgodovinarji so si belili glavo, odkod neki tako nagel preokret iz junaka, polnega antičnih idealov, v največjega ironika svojega stoletja. Za psihologa naše vrste zares veletežavna pogruntacija, hahaha! In kako je koj nato podil avstrijske vojske po Italiji! Nekdo je moral biti tepen! In pri tem njegov nenadni veličastni koncept, da preobrazi Evropo, da postane njena usoda. Ampak pri vsem tem moram občudovati njegovo veliko modrost, da je namreč vztrajal pri Josephini. Zakaj ljubezen se dà premagati samo, če jo izživiš do kraja. Klin s klinom, strast s strastjo, požar s požarom, demon z demonom. Da obvladaš demona, moraš biti sam demon ali pa to postati. To pa postaneš lahko samo skozi spoznanje. So nekateri, ki jim je usoda namenila izredno pot; kakor za nalašč jih je spočetka obdarila z izredno navnostjo in lahkovernostjo, samo da bi bil prehod v spoznanje tem bliskovitejši in občutnejši. V začetku njihovega pohoda zapaziš pogostoma doživljaj, ki je v njih izvršil veliki preokret. Taki vidijo vse in stara vraža govori, da slišijo travo rasti. Tak je moral biti Lucifer, ko se je postavil Bogu po robu. Sam v svojih željah prevaran, je hotel zapeljati še Adama in Evo. Toda njima je bilo takoj žal izgubljene sreče in želela sta si nevednost nazaj. Ogromna večina ljudi so njihovi potomci. O onih pa, ki devljejo spoznanje nad osebno srečo, bi dejal, da so iz rodu prvega in tudi njihova usoda ni nič manj strašna od njegove. Njihova domena je pekló. Zakaj — dovolita mi vprašanje gospoda — ali more biti za tako bitje nekaj gorostasnejšega, kakor je slutnja, da je Nekdo, ki ve marsikaj o svetu in celo o njih samih, česar sami ne vedo?! Kaj je torej bolj razumljivega, kakor da neprestano tipljejo za sledovi njegovih prstov in mu hočejo izviti zadnjo skrivnost? Da skušajo razkrinkati Njegove nakane? In, kot veli staro sporočilo, se bodo dvignili nekoč in začeli borbo z Njim. Takrat bo veličastno in strašno svetu...»

Zašel je bil v nekakšen čuden patos in govoril naglo in vzdržema, da sva mu z Walterjem komaj sledila. Zmerom bolj so se mu iskrile oči in obraz in čelo sta se mu od razgretosti svetila. Zaklical je:

»Pojdimo na Sacre-Coeur in oglejmo si enkrat Pariz od zgoraj! Dovolj mi je tesnega kurnika! Noč je za nami in česa se nam je še bati?«

»Dobro sva naletela,« mi je šepnil Walter, ko smo stopali v taksi. Peljali smo se na Montmartre in od tam skozi tesno ulico mimo starih boemskih domov tik pod pravkar obnovljeno cerkev. Tu smo obstali in šli po stopnicah na vrh.

Bilo je že pozno v jutru in ogromno morje hiš se je raztezalo pod

nami. Nebo je bilo še zmerom prepreženo s sivo meglo, ki pa se je bila dvignila v višino in trvorila nad zemljo trdno zaprt obok.

»To je pogled!« je dejal Kalinin. »Delo človeških rok. Nekdo, ki bi ne poznal ljudi, bi iz njega mogel sklepati na duha, ki ga je ustvaril. In — ali ne moremo tudi mi sklepati iz sveta, kot ga spoznamo, na duha, ki je v njem? Zakaj delo govori za mojstra in po stvaritvi spoznaš ustvarjavca. Tako, gospoda, sem tudi jaz začel brskati za sledovi Njegove roke. Kaj sem videl? Vse, kar živi, se živi od živega. Au, je ta gospodar proketo malo usmiljen! A zraven jako štedljiv! In kako božanski humor ima! Pomislita, gospoda, ta paradoks! Črni zamorec smatra onega, ki mu je prišel oznanjat Njegovo besedo, za slastno pečenko! In to vkljub njegovemu doktoratu iz teologije in, če hočete, še filozofije po vrhu! — Njegova fantazija ne pozna meja: ustvaril je bitja leteča, hiteča, plavajoča, rijoča in plazeča se. A to ni še nič! Pod morjem sem videl pošasti, zlodjem podobne, z rogovi in trnkom nad gobcem. Take, ki nosijo svetilko na vrvici obešeno nad seboj. Druge, ki imajo v svojih bokih električno moč. Povsod sem slišal njegov bobneči grohot. Zlokoben je, šaljiv in dobrodušen obenem. Svoje stvore ljubi kakor mačka miško: da se z njimi igra. Cela svetovja je že pogreznil v nič. Ali človeka si je prihranil za prav zabaven in celo nevaren eksperiment. (Komur je dolgčas pod soncem, ljubi nevarnost in eksperiment!) Golega ga je postavil na zemljo. Mesto peroti, plavuti, hitrosti mu je dal iskrico svojega duha. Novo bitje se je hitro znašlo: podvrglo si je naravo, izpopolnilo, za kar je bilo prikrajšano, in danes že tekmuje z Njim in se mu postavlja po robu. Pazi se, mačka, ki si dala podgani preveč prostosti! Zredila se je in zobje in kremplji so se ji povečali! Norci se že dobe, ki govorijo o naskoku na vsemirje! — Ali kaj, gospoda, je prav za prav to »vsemirje«? Za bakterije, ki se pode v naši krvi, smo mi vesoljstvo, in kdo, pri Bogu! — nam more zatrditi, da ni ves vesoljni sestav, kakor ga spoznavamo, s solncem, planeti, z luno in vsemi zvezdami vred samo notranjost orjaškega bitja, ki leži zlekljeno preko prostranstva? Da ni naša zemlja samo krvno telesce v krvnem obtoku njegovega žilja, ki se, kakor naš, pretaka po večnih in nespremenljivih zakonih, mi pa samo nekakšne strupene bakterije na njem, ki gложemo in izpodjedamo ta silni organizem? Zakaj ta možnost ni nič manj verjetna od one, ki jo uče v šolah, in samo eno nam je gotovo, kar je dejal že Descartes, — naša zavest. Do sem, in samo do sem je prišlo vse toliko hvaljeno človeško spoznanje...«

Mraz nam je od prebite noči zlezel v kosti in zavili smo zopet navzdol proti Parizu. Spotoma sem vprašal Kalinina:

»A zakaj ste imenovali, Ivan Fjodorovič, zgodbo Vasilija Vasiljeviča »zastavico za bedake?«

»Zato, da lahko bedaki sprašujejo. Poleg tega sem si bil v svoji prekanjeni fantaziji tudi predstavljal, kako bi najlažje zmedel kakemu kritiku štrečno, če bi nekoč to štorijo napisal. Vprašal sem se: kaj taki gospodje v literaturi najbolj sovražijo? — Znanstven problem. — Hitimo torej, sem si rekel, in postavimo vso stvar v znanstven okvir. Zato, gospod, nosi zadeva naslov: zastavica za bedake.«

Z Walterjem sva se na glas zasmejala. Kalinin se je zadovoljno namuznil, dvignil kazalec desnice do roba klobuka, naglo sedel v taksi, ki je privozil mimo, in nama, krmežljiv ponočnjak, izginil iz vida v množici drugih vozil.

O RAZSTAVI V PADOVI IN O SODOBNI ARHITEKTURI V ITALIJI, FRANCIJI IN NEMČIJI

TOMAŽ ŠTRUKELJ

V preteklem letu je bilo v Italiji dvoje večjih razstav. V Benetkah osemnajsta mednarodne umetnosti, v Padovi pa mednarodne religiozne umetnosti ob priliki sedemstoletnice svetega Antona. Vkljub temu, da je imela vsaka zase popolnoma samostojen krog pripadnikov med Italijani, sem vendar iz obeh razstav odnesel vtis, da umetnost sodobne Italije uveljavlja med svetom veliko bolj reklama kot pa ljudje, ki jo zastopajo, in bolj kvantiteta kot kvaliteta. To je popolnoma razumljivo ob dejstvu, da je danes umetnost v Italiji orodje vlade, ki jo izrablja za propagando fašističnega režima. Krog sodnikov, ki je izbiral dela za te dve razstavi, je moral biti zelo širokogruden in je nivoju sodobne umetnosti v Italiji bolj škodil kot koristil. V dokaz, da ta obdolžitev ni neutemeljena, naj navedem le to, da je Italija sama pokazala lani v Benetkah in Padovi prav toliko, če ne celo več del kot vsa ostala Evropa z Rusijo vred. Če pa upoštevam glede na to veliko kvantiteto tudi splošno mnenje umetnostnih kritikov, ki so si popolnoma na jasnem v tem, da točasno Italijani v umetnosti idejno niso na vodilnem mestu, potem nedvomno ta velika kvantiteta ni bila upravičena glede na kvaliteto. Samoobsebi pa postane jasno potem tudi to, da so njihovi paviljoni utrujali in žal tudi to, da je marsikak nepoučen tujec odnesel z razstave prav radi te nadprodukcije del italijanskih umetnikov popolnoma napačen vtis o evropski umetnosti kot celoti. Ne bi rad slednjega opravičil s tem, da je to sploh ena največjih hib ne le vseh mednarodnih razstav, ampak tudi vseh onih v poedinah državah, kjer so neki narodi iz kdo ve kako utemeljenih razlogov vedno prikrajšani. Doma imamo za to prav tako sijajne kot žalostne primere.

Če pa je to napačno sliko o evropski umetnosti kot celoti na razstavah v Benetkah in Padovi zakrivilo nezanimanje inozemskih umetnikov za udeležbo in veliki propagadni smisel Italijanov, ki kaže svojo izvirnost povsod in v najrazličnejših variantah, potem smo mi tu stoodstotno prizadeti. Jugoslavija v Benetkah namreč sploh ni razstavila, v Padovi pa le Tone Kralj, a ne kot Slovenec niti ne kot Jugoslovian, ampak kot — tujec. V Padovi so namreč razstavili poleg Italijanov še Poljaki, Holandci, Madžari, Nemci, Avstrijci in tujci. In med temi zadnjimi tujci ne samo po imenu, ampak tudi po prostoru na razstavi, je bilo odkazano mesto Tonetu Kralju. V primeru, da so torej krivi inozemci, potem smo Slovenci prizadeti prav toliko na krivdi kakor na škodi. Brez pomišljanja in brez bolesi bi prezrl obisk in občudovanje del naših in tujih umetnikov s strani krdel besnih turistov, ki jih žeja po čim večjem hlastanju neusmiljeno tira iz dvorane v dvorano in iz paviljona v paviljon in katerih pogledi švigajo z električno naglico iz kataloga le na številko slike. Prav tako pa tudi mnogih »pastelnatih« in »oljnatih« dam iz njihove družbe, ki ne vedo, da bi bilo resnici na ljubo nad vse smešno, če bi se jim posrečilo v pričo kavalirja zardeti ob naslikanem aktu, še manj pa, da je ozračje teh prostorov zanje vse

pretežko in jim bolj škodi kot koristi, ker jih namreč samo fizično utruja in da njihov teatralično afektirani »ah« še od daleč ni plačilo za vrednost. Zaradi teh bi bilo res vseeno, če so razstavili tudi tujci. So pa tudi izjeme, žal le, da jih je malo. Onih namreč, ki ne gledajo samo kataloga in indeksa, ampak tudi sliko in ki ob izstopu iz italijanskega paviljona ne pozabijo, kaj so videli v ruskem, nemškem in francoskem paviljonu in ki se nedvomno vprašajo, kaj bi se dalo videti še v slovenskem itd.

Razstava v Padovi.

Esposizione internazionale d'arte sacra cristiana moderna, Padova 1931/32.

VII. centenario dalla morte di S. Antonio.

Za to razstavo so postavili v zapadnem delu Padove velik nov paviljon, ki je bil podoben cerkvi. S tem so hoteli najbrže nekako nakazati, da je tu razstava religiozne umetnosti. Zgradba je bila v bistvu bazilika, spremenjena v toliko, v kolikor je to zahtevala različnost funkcije cerkve od funkcije razstavnega paviljona. Glavnemu in najvišjemu v tlorisu potegnjenemu pravokotniku z bazilikalno svetlobo so dodali na vseh štirih straneh nižje hodnike, na zunanji strani teh pa večje in manjše kapele. Hodniki in kapele so bili razsvetljeni ali od zgoraj ali umetno. Zunanost stavbe je bila popolnoma gladka. Njeno belino je motilo le nekaj temnih pasov, ki naj bi naznačevali nazidke starih bazilik. Tam na drugem koncu je stal tudi stolp. Čemu, res ne vem. Menda le sam radi sebe.

V tem paviljonu so razstavili sodobno evropsko religiozno umetnost. — Italijani, katerih kvantitativno premoč nad drugimi narodi sem že omenil, so zasedli najboljše prostore v sredini stavbe. Tu so šole za arhitekturo iz Benetk, Milana in Neaplja, strogo ločene med seboj, pokazale notranjo cerkveno opremo: oltarje, klopi, prižnice, spovednice, umivalnike, barvana okna, paramente in podobno. Vsi ti predmeti, narejeni iz lesa, kovine ali stekla, pač po potrebi, so bili tehnično zelo dobro izdelani. Vestnost in natančnost, ki se je zrcalila v izdelavi teh del, sta nedvomno pričali o strogosti šol, ki jim je mnogo na tem, da tudi v obrtnikih vzbudijo in varujejo čut za vestno in natančno delo, ki ga je stroj že marsikje zatrl. Stilno so šole usmerjene v moderno miselnost. Tuja jim je vsaka dekoracija, vsak ornament, razkošna forma, vse je gladko, čimbolj preprosto. Le tu pa tam, a zelo poredkem zadiha iz teh del renesančni duh, bodisi da govori v stari formi, bodisi z dekoracijo, kar pa je nedvomno narejeno bolj iz tradicijskega čuta in nezavednosti kot pa iz prepričanja. Smisel za stvarnost, logiko in red ter skromno in preprosto formo je značilna poteza del obeh benečanskih šol za arhitekturo in one iz Milana. Pri Neapolitancih tega namreč ni bilo opazati v toliki meri. Razstavili so pa itak tako malo, da je bilo na podlagi razstavljenega le težko sklepati na celotno miselnost šole. Pokazali so le nekaj risb in neznatno število plastik. Prve kot druge pa so bile zelo malomarno izvršene in o oni borbi za strogo formo, ki je dihala iz del severnih šol, tu ni bilo govora. Ob pogledu na delo onih in delo teh južnjakov sem imel prav tako različen občutek, kot ga ima vsak, ki hodi danes po sijajno urejenih ulicah v Milanu, pa se mu bo jutri v Neaplju

primerilo na glavni ulici, da bo električna cestna železnica nenadoma obstala sredi ceste, ker se prav pred vozom tepeta dva pobalina ali pa osel noče potegniti dvokolnice iz tračnic. Značilen primer za ta lahkotni, južnjaški temperament so bile slike križevega pota, ki jih je pokazal Italo de Giorgio. Vso silo in težo dejanj skuša podati le z močno in preprosto kompozicijo, na račun katere zanemarljivo vse ostalo, zlasti risbo. To pa daje vsemu delu neki lahkoten občutek, pri nekaterih risbah celo vtis malomarnosti. Pri vseh slikah pa rabi dosledno za vsa dejanja in vse prizore le tri osebe.

Severne šole se priznavajo odkrito k moderni, ki gleda pri stvareh strogo na njih namen, na njih funkcijo in ekonomijo, forma pa ji je po vsem tem dana že sama po sebi in ne more zapasti nikakemu iskanju, kjer bi se lahko izgubila v formalizmu ali larpurlartizmu. Prav zato pa je pri moderni tako važna elementarna umetniška potenca. Kajti funkcijo je lahko ugotoviti, ekonomijo izračunati, formo pa je treba občutiti in podati. Po vsem tem je torej jasno, da bo le tisti zmagal, kdor bo mogel podati sile in lepote v neiskani formi. Le ta bo namreč lahko dal veselja in sreče, vsi drugi pa bodo dali le goli rezultat računa. V rezultatu pa sta le suha sila in moč, veselja in sreče pa ni. Človeku pa se hoče vsega in je do tega tudi upravičen po svojem iskanju: dati življenju čim popolnejši izraz.

»Inženir je biser, temu ni ugovarjati. Toda v verigi vidi in pozna le dvoje sosednih členov. Njegovo vprašanje je tako utesnjeno, da sega le od neposredno danega vzroka do neposredno iz njega izvirajočega učinka. To je dober inženir, na določeno mesto navezano bitje. Pesnik pa vidi vso verigo in vidi posameznike v njej z njihovim razumom in njih strastjo in v tem spozna bistvo človeškega.« (Corbusier.)

Francozi in Nemci so bili nedvomno tisti, ki so k ideologiji moderne miselnosti v umetnostnem pogledu največ dali, dali vsebino in formo, ki je zunanji izraz notranjega prepričanja. Italijani pa so v tem pogledu v primeri s Francozi in Nemci sekundarni. Miselnosti nove dobe niso ustvarjali, ponovno poudarjam, da mislim le upodabljačo umetnost, ampak so jo sprejeli od prej omenjenih. Zato je povsem umljivo, če je opaziti danes pri vseh mladih Italijanih močan vpliv Francozov in Nemcev. Razstava v Padovi je to trditev prav dobro dokazala.

Ob tem razmišljanju sem razumel, odkod oni tako sramežljivo prikriti dekor ali renesančna forma pri v Padovi razstavljenih cerkvenih opremljenostih na eni strani, in odkod na drugi pogosto celo grobe forme na tistih predmetih, ki nimajo na sebi prav nič italijanskega, niti zdaleka ne toliko kot takozvana italijanska gotika gotskega.

Vkljub temu pa je zgovorni in uslužni cicerone bodisi iz nevednosti bodisi iz prevelikega nacionalnega navdušenja, prejkoslej pa po naročilu skušal prepričati slehernega obiskovalca o tem, da so vsa ta tu razstavljenjena dela izraz duha sodobne velike Italije, in da drugod po svetu kaj podobnega ni možno videti. V resnici bi pa prav lahko vsak, kdor je videl nekaj francoskih ali nemških publikacij, našel med tem tu razstavljenim materialom in slikami iz revij nenavadno sorodnost, ki daje misliti...

Ostalih italijanskih arhitektov, ki so razstavili poleg šol, ni bilo prav nič težko ločiti v dve skupini. Prvo so zastopali moderni arhitekti futuristi, drugo pa starejši klasicisti. Futurizem podaja z

linijo in barvo časovno zaporedno se vrsteče dogodke na eni sami ploskvi, je torej nekako literarno pripovedovanje (Hildebrandt), zato pač ni pripravna oblika za podajanje prostora, ki se v času ne spreminja, ampak podan stoji, in je s tem vkljenjen. Po vsem tem je torej umevno, da so Vaccaro, Vinaccia in Costa, glavni zastopniki futurizma v arhitekturi, že a priori zgrešili pravo bistvo tega, kar bi morali podajati, namreč oblikovati prostor, in da so se morali izživljati v nebitvenem, to je na opremi prostora. Njihove cerkve, ki so hotele biti seveda futuristične, so imele renesančne tlorise, pogosto celo kupolo. Le fasada, ki naj bi služila s transparenti in čudovitimi svetlobnimi napravami religiji v reklamo, je imela po tem edina futuristično stilno noto. Spener ima vsekakor prav, ko je zapisal: »Es gibt keine berechnigte Kunst, die nur dem ‚Wollen‘ entspringt und nicht dem ‚Müssen‘.«

Poleg futuristov je nastopila še močna struja starejših, ki še vedno zvesto prisegajo na klasicizem in jim je miselnost futuristov in akademikov silno daleč in tuja. Jasno usmerjeni hodijo solidno in varno že izvoženo pot in imajo svoj ljubi mir. Novega ne vedo nič, le čas jih je prisilil, da zidajo namesto iz kamna iz betona in to ne samo temeljev in preklad, ampak tudi kupole. Giuseppe Torres, Paoletti, Antenori, Giorgi, Barbieri, Cabiati, Ferrazza, Rossi itd.

Samostojno je razstavil arhitekt Gvido Cirilli, in sicer med drugim tudi načrt za stolnico v New Delhi v Angleški Indiji. Ker si ni belil glave s tem, za kakšno okolico je naročen njegov načrt, zato je enostavno prestavil sv. Petra iz Rima, ki se od originala loči le v tem, da je prvi sad zgodnje baroke, ta predelani pa bolj zastopa pozno.

Med slikarji so se futuristi in aeropituristi umaknili zase v svoj prostor, povsem pravilno sklepajoč, da bi pomešani med ostalimi dosegli preveliko reakcijo s svojo abstraktnostjo. Poleg nekaj malo plastik so pokazali samo slike. S preprostimi geometričnimi liki, združenimi in prepletenimi med seboj v čudovitih konstrukcijah, in močno kontrastnimi barvami so skušali v smislu futurizma analizirati in podajati religiozna čuvstva. O vseh teh tam razstavljenih slikah pa sem trdno prepričan, da so bile vkljub dinamiki konstrukcije in barv nezmožne vzbuditi v gledavcu verniku enotnost in združiti vsa na sliki analizirana čuvstva v religiozno doživetje, v simbol. Neprimerno več pove preprosta oranta, golob, riba, pastir v katakombah in vendar hoče biti futurizem prav enako enostaven. V katakombah so to doživljali, kar ti razmotrivajo in se silijo doživljati. Priznati jim je pa brez vsega močno iskanje, borbenost, silo na znotraj in enoten, močan nastop na zunaj. Imena: Ambrosi, Fillia, Oriani, Rosso, Dottori itd.

Vsi ostali italijanski slikarji, kiparji ter keramiki pa so pokazali samo stvari, ki jih je prejšnje stoletje že poznalo, le bolj originalne. Bili so to klasicisti, realisti ter impresionisti, ki niso povedali nič novega in nič svojega. Ne glede na to, da so bili med slikarji tudi taki, ki so vpri-zarjali Madono z »bubi« frizuro in obrazom iz modnih revij (Rino Villa), so bili slikarji še vseeno daleč pred kiparji in keramiki, ki so obojni slabo modelirali, še bolj grobo barvali. Isto kot o mladih arhitektih iz šol se da reči o vseh teh: močan vpliv severa. Opravičil bi ga pa pri teh prav z istim, kot sem ga pri prvih.

Mnogo bolj samostojni kot Italijani so bili Poljaki, ki so poleg Itajanov pokazali največ in nedvomno tudi najboljše. Gotika jim je še vedno v krvi, kakor da jim je vrojena. Pokazali so cerkvena okna, risana v živih, a lepo harmoničnih barvah v linearnem stilu, in sicer v stare gotske okvire. Okno jim je živ, lepo barvan ornament in ne slika v smislu podajanja prostora. Brati je bilo podpise: Jastrzeбовski, Jakowski in druge.

Poleg teh oken pa so pokazali Poljaki še mnogo slik in plastik. Vse pa so bile tako preproste v formi in kompoziciji, da ni bilo v njih prav nikakega patosa. Niso stale na oltarju, ampak med ljudstvom. In v tem so se približale močno bistvu religijozne umetnosti. Pojem religijozne umetnosti pojmem tu v njenem ožjem smislu, ker v bistvu je itak vsaka umetnost religijozna. Skromnost in preprostost v podajanju, poglobljenost vase, ki rodi spoznanje samega sebe in mir, je bila bistvena poteza vseh teh slik in plastik, ki so tako zgrabile in res govorile o moči in sili ne le samo religijozne, ampak vsake umetnosti.

Mehoffer, Zerich, Sichulski, Raska, Berenzowska, Roguski, Wyspianski, Krasnodebska, Chrostowski, Skoczylas, Konarska, Michalak in še mnogo drugih.

Značilno je bilo za Poljake to, da je med njimi razstavilo mnogo žensk, kar se drugod ni nikjer ponavljalo.

V lastni kapelici pa je pokazal Szczepkowski lesen oltar v konstruktivističnem stilu. Ozadje in figure, ki so izstopale iz njega kot mehak relief, so bile podane v geometričnih medsebojno konstruktivno zgrajenih likih. Celoten vtis je bil zelo nemiren, razgiban, prav vtis, ki ga daje bogat baročen oltar, ali pa slika kakega italijanskega futurista, nikakor pa ne tako enotnega, kot slike Legerja ali Picasso-ja iz one dobe, v katero spada »mož s kitaro«.

Izmed vseh holandskih umetnikov so razstavili samo arhitekti. Zidajo cerkve in sicer iz klinkerja in po načelih, ki jih je ustvarila amsterdamska odnosno rotterdamska miselnost moderne arhitekture v prvih povojnih letih. Cuypers, Molenaar, Kayser, Kropholler, Kraayvanger, Van Os, Van Moorsel. Strogi duh severa je dihal iz vseh teh cerkva. Nekaj težkega in hladnega, meni nerazumljivega, so imele na sebi, kot vsa ostala njihova umetnost.

Nemci so razstavili mnogo umetne obrti (keramiki, zlatarji), katere glavna odlika je bila ta, da je bila tehnično izborno izdelana, stilno pa ni povedala nič novega. Pokazala je le stare gotske in baročne kopije. Preostali prostor so zavzeli arhitekti. Značilno je bilo to, da so nemški arhitekti razstavili samo fotografije del, ki so bila izvršena, italijanski arhitekti pa le risbe za dela, ki se naj bi izvršila. Bile so to stvari, ki jih je ustvarila in jih zagovarja miselnost sodobne Nemčije. Stvari, ki temelje na strogi logiki in stvarnosti in ekonomiji, in ki odločno odklanjajo vsako iskanje forme, ki naj bo vedno rezultat prejšnjih komponent.

Imena: Holzmeister, Böhm, Herkommer, Muesman, Kurz, Holzbauer, Buchner, Bosslet, Schilling, Thalheimer, Ruff, Weber in drugi. Plastike za skoro vse te stavbe pa je delal Pinand.

Isto, kot so povedali Nemci, so pokazali tudi Avstrijci in Madžari. Ista arhitektura, enako občutene slike in enako obdelane plastike. Madžari so razstavili poleg vsega še nekaj romantično občutenih nabožnih slik, ki pa s pravo religijozno umetnostjo niso imele prav nič

opravka, morda le toliko, da je bilo na vseh naslikano, kako udari strela iz temnih oblakov v cerkveni stolp.

Poglavje zase je bila grafika na razstavi. Jasno je bilo opaziti, kako se nikakor ne more prilagoditi novi miselnosti in kako še vedno uporabljaja staro snov, ki jo obdelava v stari obliki. Renesančni bakrorez ji je še vedno zvest vodnik. Isto je bilo opaziti tudi na razstavi v Benetkah. Edino izjemo je delala tam francoska grafika, ki je podajala sodobno snov v sodobni formi. Zastopal jo je Labourer. V Padovi mu je od daleč sledilo le dvoje imen: Molnär in že omenjena Krasnodebska.

Nato pa še tujci. Bilo jih je malo. Kralj Tone, Sartori in Aleka Voldemariam (Asmara). Kralj je pokazal: svetega Antona, zadnjo večerjo, mučenje svetega Štefana in Golgoto. Naj sodimo doma Kralja kakorkoli, res je, da so bila njegova dela v Padovi med najboljšimi in edino Poljaki so mu delali resno konkurenco. Ko bi imel Kralj tako močno kompozicijo kot ima čist kolorit, bi bil dosegel od vseh v Padovi največ. Žal, da ni bilo več našega tam. Ker ob tej mali naši udeležbi so šli tujci nehote, nevedoma mimo tujcev kot že neštetokrat. In...

Francozi imajo Jugoslovane za Grke, če se ti tam vozijo v avtomobilih. Y je namreč grška črka. Itd.

To je bila razstava v Padovi, kot sem jo videl. Poleg mnogo slabega, nečistega in nejasnega tudi dokaz nešteto novih hotenj in izraz čutenja in miselnosti sodobnega človeka o Bogu, ki v njem ne vidi le: »i u d e x c r e d e r i s e s s e v e n t u r u s«, ampak Boga človeka.

(O sodobni arhitekturi v severni Italiji prihodnjič.)

CIGANČEK

MILA MELIHAR

Na periferiji mesta stoji hiša, na zunaj podobna neštetim drugim. Ako pa tam pozvonite in se vam odpro težka vrata, da vstopite v veliko, hladno vežo, spoznate takoj, da je v nji življenje zelo različno od onega v večini drugih hiš. Sprejmeta vas namreč oglušljivo otroško vrisčanje in jok. Če greste potem v smer, odkoder prihaja vrisč, pridete v prostorno dvorano, v kateri ob vašem prihodu za hip vse onemi. Na nizkih klopicah, stolčkih in po tleh sede in čepe otroci. Nekateri z žogami, drugi s kockami v rokah, ti objeti, oni sredi najljutejšega boja, vsi pa negibni, kot prebivalci začaranega gradu v »Trnjulčici«. Šele, ko vas pozdravi njih »teta«, ki se z njimi igra, spet vsi ožive. Radovedno vas začno ogledovati, nekateri se vam celo približajo in najpogumnejši vam pojasnjujejo svoje igre. Kar malo težko se potem ločite od njih. Ali ker ste radovedni, greste po stopnicah še v prvo nadstropje. Tam hite po hodnikih mlade otroške negovalke, v svetlih uniformah, ki nosijo v rokah zloge otroškega perila, ali pa stojala s polnimi steklenicami mleka. Vsakokrat, ko se odpro katera od belih vrat, plane izza njih na hodnik glasen jok. V sobe ne smete vstopiti, toda če stojite na pragu, vidite ob stenah vrste posteljic in na njih najmanjše, katere tešijo, previjajo in hranijo tihe negovalke. Ko povprašate, kaj vse to pomeni, kam ste

prav za prav zašli, izveste, da je to zavetišče, dom zapuščenih in bednih otrok.

V to hišo na periferiji mesta, ki je na zunaj podobna neštetim drugim, prinašajo svoje otroke žene, ki jim je dano roditi nova življenja, nimajo pa možnosti ali volje, hraniti in razvijati jih. Njihovo deco sprejemajo tu druge žene, ki so prostovoljno ali pa prisiljeno ostale svobodne in niso dovolj pogumne ali neodgovorne (kakor pač hočete), da bi kljub vsem oviram ali družbenim predsodkom, naravno zadostile materinskemu gonu. Ker pa je v njih hrepenenje po otroku premočno, da bi ga mogle zmagati, so svoje moči posvetile tem tujim otrokom. In v vrsto teh deklet je življenje privedlo tudi Mano, majhno, drobno temnolasko, s toplimi rjavimi očmi in bledim, skoro otroškim obrazom. V tem obrazu ni bilo opaziti nikake lepote, vendar je bil dovolj prijeten, da je mogel vzbujati zaupanje in ji pridobiti naklonjenost njenih tovarišic. Bila je najstarejša in edina med njimi, ki si je že večkrat poizkušala najti primeren delokrog, a se ji to ni nikoli posrečilo. Čeprav se je zdelo, da je fanatično vdana delu, vendarle ni mogla vzdržati nikjer posebno dolgo. Pripovedovala je, da je smatrala vedno za grešno in nemogoče, tratiti moči in čas z nekoristnim opraviлом, zgolj zaradi koščka potrebnega, vsakdanjega kruha. Hrepenela je po delu, ki bi ga opravljala v zavesti, da je potrebna. Po dolgem iskanju je zašla sem, daleč proč od svojega doma. In verjela je, da je nazadnje vendarle našla, kar je tako željno iskala. Bila je prepričana, da je tukaj njeno početje smiselno, in da je dovolj dejstev, ki ji to prepričanje potrjujejo. Kaj ne bi bili vsi ti negovani otroci predani negotovosti in bedi, ako ne bi imeli vsaj začasnega zavetja v tem domu, kjer se ohranjajo in usposablajo za borbo z življenjem? Kadarkoli je pomislila, da sme tej nalogi tudi sama služiti, se je začutila tako srečno, da si ni želela ničesar več. Le včasih jo je prevzel spomin na domače gore, ki jih sedaj ni imela in na sonce nad njimi, ki je sijalo vendarle vse drugače, kot tu, kjer ni bila doma. Toda vsakokrat je zatrla to hrepenenje in ni hotela misliti na nič, kar bi ji moglo uničiti njeno težko pridobljeno zadovoljnost.

Na videz so si dnevi v tem domu zelo slični. Površen opazovalec bi celo dejal, da so si docela enaki. Vendar se vsak dan kaj pripeti. Morda res samo malenkosti, toda sestram, ki tu žive, ti mali dogodki zadostujejo, da jim dnevi niso enolični in da one same ne otope.

Tako so se tudi tega jutra vse, ki so delale na dojemskem oddelku, nekoliko vznemirile. Iz jetnišnice so jim najavili novega negovanca, malega cigančka, ki ga je tam porodila ciganka. Res, marsikaj je bilo potrebno pripraviti za njegov sprejem, toda razburjalo jih je nekaj povsem drugega. Prihajal je k njim nov človek in z njim nova povest. V bistvu je bila sicer to le povest njegove matere, toda obenem vedno tudi že začetek njegove. To kar so slišale sestre ob takih prilikah, niso bili nikaki pravični izrodki nebrzdane fantazije, niti ne plodovi velikih, novih misli. Bili so le odstavki one neskončno dolge, trde povesti, ki jo piše brez oddiha najbolj nestalen in vihrav, najbolj kruti ustvarjalec — življenje. Tak odlomek je pripovedoval na primer o deklici, ki je strastno ljubila, ko pa je porodila, je prav tako strastno zasovražila svojega ljubimca, ga psovala in ga v nadi na majhen mesečen prispevek celo tožila. Ali o ženski, ki se je vdajala starcu, ker je bil bogat, ter ji je kupil nov klobuk. Prav nič je ni skrbelo, kako bo preživljala svoje dete, ker

nanj sploh ni mislila. Pa o drugi, ki so jo zaradi otroka pognali od doma, pa je zapuščena in predana negotovosti ostala vendarle ponosna in močna, vsa prevzeta od velikega doživetja — materinstva. Tej je bilo zares težko, ko je prisiljena prepuščala svoje dete drugim, da bo mogla poiskati in preskrbeti kruha njemu in sebi. Taki in podobni so bili prvi, uvodni stavki, ki so jih zapisavale sestre ob vsakem sprejemu na nov, prazen list. Toda nobena od njih ni mogla niti slutiti, kakšno bo nadaljevanje, ki ga bo pisalo pod ta uvod življenje.

Nestrpno so tedaj čakale, da bi se vrnila tovarišica s cigančkom. (To je bilo odslej njegovo edino ime.) Sprejeti in oskrbeti ga je morala Mana. Ko so ji ga izročili in je držala v rokah njegovo mršavo telesce, se je zagledala v črne, velike oči. Zazdele so se ji nenavadno žalostne. V hipu ji je postal blizek in kar planilo je iz nje: »Ciganček bo moj, da veste!« Tovarišice so bile s tem zadovoljne. Čemu ne bi tudi Mana imela svojega ljubljenca, kot ga je imela marsikatera od njih. Radevolje so ji prepustile vso skrb za njega. Odslej je prebila vsak prost trenutek med delom ob njegovi posteljici. Ure, ki jih je preživljala v njegovi bližini, so ji bile prekratke. Kadarkoli pa ga ni videla, je bila nemirna in nesrečna. Vedno se je bala, da ga bo pogledal kdo neprijazno, ali da bo z njim premalo potrpežljiv. Zaradi njega je šla zvečer le nerada k počitku, dasi je bila zelo izmučena in ni nikoli pozabila prositi prej »Nočne«, naj bo dobra s Cigančkom. Ta se je vselej le nasmehnila njeni nesmiselni prošnji, saj je bila vendar z vsemi dobra.

Minevali so meseci. Ciganček se je le slabo razvijal. Ko so drugi poskušali sedeti in vstajati, ter so bili vedno živahni in razigrani, je ležalo njegovo rahitično telesce skoro negibno. Nikoli ni bil vesel in razposajen. Včasih se ji je zazdelo, da žive v njem le njegove oči. Te so jo pozdravljale, kadarkoli se mu je bližala, in vsakokrat se ji je bolno in žalostno nasmehnil. Vedela je, da je potrebno njegovemu telescu sonce, ki sije zunaj izven teh zidov, toda preskrbeti mu ga ni mogla. Radi vsega tega ji je bil še ljubši in bilo ji je kot da se vrašča vanjo.

Skoro neopazno je minilo leto.

Nekega dne pa so se sestre na dojenskem oddelku zopet občutno vznemirile. »Pomislite, zunaj na hodniku stoji ciganka,« je dejala sestra, ki je pravkar vstopila s pladnjem skodelic. »Pravi, da je zopet svobodna, da se vrača domov in da bo vzela s seboj svoje dete.« Sestre so se spogledale. Mana pa, ki je delala blizu vrat, je pobledele. Potem je šla počasi in vsa trda, kot da jo je zapustilo življenje, k Cigančkovim postelji. Mirno, kot v snu, ga je jela s privajenimi kretnjami oblačiti za odhod. Oči vseh tovarišic so jo neopazno motrile. Njim je bilo umljivo, da je skoro za vsakim varovancem, ki jih je zapuščal, katera od njih zajokala. Toda to, da Mana nič ne toži, da je čisto tiha, to jih je vznemirjalo. Saj so vendar vedele, kaj ji je ta mali, katerega pripravlja sedaj, da ga odda za vedno. Kako, da ne joče? Ali ji ni težko? Ne, tega sestra pri sosednji postelji ni verjela. Neznosno ji je bilo, ko je videla Mano tako otrplo. Ni je mogla gledati več take, pa je rahlo poklicala: »Mana!« Ta se je stresla, dvignila glavo in ko je srečala sočuten pogled prijateljice, se je osvestila in zajokala. Sedaj šele se je prav zavedela, da je v svoji ljubezni do tega otroka čisto pozabila na njegovo mater, na ciganko. Vse leto se je ni nikoli spomnila. Za njo je bil živ in resničen le njen mali Ciganček.

Zdel se ji je beden in osamljen, pa mu je zato dala vso svojo ljubezen. Zdaj pa je prišla ponj ta ciganka, in Mana v svoji razbolelosti nikakor ni mogla pojmiti, da ima ta žena pravico zahtevati ga zase. Zdelo se ji je krivično. Kje je bila ta ženska ves ta čas, ko ga je ona negovala in ljubila? Kdo ji je dal pravico, da ga ji jemlje sedaj. Mana je bila vsa zmedena in je docela pozabila na svojo okolico. Videla je samo še Cigančka. Neprestano je ihtela in ga glasno milovala: »Mali, zlati moj, sedaj te bodo odnesli, nič več te ne bom hranila in ti me ne boš več gledal tako žalostno. Umazan in lačen boš poslej in zeblo te bo tam zunaj.« Vse to mu je govorila in verjela, in še bolj je jokala. Dvignila ga je v naročje. Dolgo ga je gledala, potem je odšla proti vratom. Tik pred njimi pa se je s sunkom obrnila, ga podala najbližji sestri in rekla: »Odnesi ji ga, hitro, hitro! Nočem je videti, ciganke, nočem je videti!« Ko so se vrata za njima zaprla, je napeto poslušala. Dobro je vedela, da bo mali zajokal, ko bo ugledal tujo žensko. Bala se je le, da bo ona takrat planila iz sobe, in ji ga bo iztrgala iz rok. Toda pred vrati ni zajokalo. Slišala je le prijeten, topel glas, ki je v neznanem jeziku ljubkoval njenega Cigančka. In potem je zaslišala, kako se je glasno zasmel. To jo je strašno razžalilo. Zdaj je vedela, da je Ciganček prav nič ne pogreša. Vse okrog nje je postalo pusto, v njej pa hladno in prazno. Ko je ciganka odšla, je stekla neopazno v svojo sobo. Planila je k oknu, hotela ga je še enkrat videti. Izpred doma je pravkar odhajala ciganka s svojim otrokom. Mani se je zdelo, da hodi mirno in samozavestno, kot človek, ki ve za vse svoje pravice in ne pozna omahovanja. Še bolj jo je mrzela. Ničesar več ni hotela videti. V topi bolečini se je sesedla na stol.

Na oddelku so jo pogrešile. Tovarišica, ki ji je bila od vseh najbližja, jo je šla iskat. Našla jo je v njeni sobi. Sedela je še vedno na stolu in zazdela se ji je nepopisno revna in izgubljena. Rada jo je imela, hotela jo je potolažiti. Prisedla je in ji stisnila roke. »Mana! no Mana, ne bodi več žalostna. Kaj pa je to, če je odšel Ciganček, saj jih je še veliko ostalo, pa si izbereš drugega za svojo ljubezen. Odpihni to nepotrebno žalost, pa pojdi z menoj, da nam pomoreš. Saj veš, da je dela za nas vse dovolj. Mana se je prisiljeno nasmehnila. »Da, da, prav praviš, dovolj jih je še ostalo. Za Cigančkom bo prišel drugi, pa tretji in deseti. Vse bom imela rada, delala bom zanje in radi bodo pri meni. Toda tudi ponje bodo prišle matere ali kdorkoli. Veseli bodo odhajali, a jaz in ves ta dom bo zanje star puščoben svet, katerega bodo smeli zapustiti in zamenjati z drugim, novim, zanje tako čudovitim. Vsi bodo odhajali. Zato bo vse, kar jim bomo dajale me, le bežno, slučajno, brez prave vrednosti. Tega sem se sedaj zavedela vidiš in ti hočeš, da grem s teboj in da delam vesela in po možnosti še navdušena,« je hitela razburjeno Mana in se zasmejala, da je bilo njeni tovarišici neprijetno.

Drugo jutro je ni bilo več. Nihče je ni videl, ko je odhajala, toda vse so vedele, da jo je pognal njen stari nemir. Vedele so, da bo spet iskala in le iskala. Bila je dobra tovarišica in delavka. Žal jim je bilo, da je odšla.

Čas je brzel. Prekril je vse: dobro in slabo.

Nekega jutra je bila med sestrami na dojenškem oddelku spet Mana. Še bolj je bila tiha in delavna. Le njen obraz ni bil več otroški.

POMLADNE PESMI

JANEZ ŽAGAR

1.

Zelena trava, pomešana z barvami prvih cvetlic, se komaj vidno ziblje ob vetru v večernem solncu, s sadnih dreves odpada belo cvetje.

Kakor snežinke ti pada na lase in obleko in jaz ti ga ljubosumen otepavam, ko da te branim pred sovražnikom.

Hudo mi je, ko čutim močno utripanje srca in ti ne znam povedati, zakaj mi tako nemirno bije.

Težko se premagujem, da ti že pred večerom ne ukradem poljuba, ki mi ga obetajo tvoje zbegane oči.

2.

Obraz ti že zakrivajo prve večerne sence in tvoj smehlaj se svobodneje poigrava z mojim. Zdaj ne skrivaš več trepetajočega bleska svojih oči in nič več te ni sram rdečice svojih lic.

Glas ti je zmerom opojnejši in ko govoriš, da še sama ne veš kaj, se ti sleherni zvok prečudno zlije z žgolenjem murnov, drhtenjem mladih trav in je tajinstven kakor prhutanje gozdnih nočnih ptic.

Oprosti mi, da te ne morem gledati modro in vedeti, da si tudi ti bitje kakor jaz. Ti si zdajle zame le neznan, opojen cvet, ki si ga moram utrpati in mu zraven peti take pesmi, da ne bo vedel, da je morda tudi ljubezen trpka bolest.

3.

Kako ti zvene stopinje, kako ljubka je igra vsega tvojega telesa.

Ko narahlo dvigneš belo roko in si sežeš s prsti v lase, tedaj potegne veter in gube tvoje obleke zavalove kakor na polju mak in izdajajo oblike bitja, enkratnega, ki živi.

Rdeča barva tvojega ogrinjala je v temi krvavo rdeča, še temnejše so vrtnice, ki si jih nakradla iz gredic.

Kako je že globoka noč, sediva, nič več ne morem naprej.

4.

Nič novega ni izvrgla zemlja v tisočletjih in utripi človeškega srca se niso umirili.

Dan je lep zaradi svetlobe in noč zaradi temnih skrivnosti.

In ti? Kako, povej, so pred tisočletji umirali metulji, ko so pili sito omamni med iz tulp tebi enakih?

Lepa si, dekle!

Kako, kako, naj te imenujem, da z nepravim imenom ne razbijem predstave o posodi prekipavajočih sokov pomladnih?

Ne morem ti povedati, kako je opojen tvoj dih, ko se sklanjaš k meni in vprašuješ, če imam rože rad.

Komaj vem, kaj govorim, ko ti odgovorjam: »Rad! Rad!«

Ti pa mi že pripenjaš vrtnico na prsa, tvoja roka se drgetajoč giblje pod mojim obrazom.

Kakor drobno cvetko jo primem in dvignem za poljub.

In ko si vsa zmedena in so ti od sreče rosne oči, tedaj posije izza najvišjih vrhov prvi mesec in v njegovi svetlobi je mrtvaško bled tvoj obraz.

Zakrijem ti ga z dlanmi in ne morem si utajiti, da sem nemiren, ko ti v mislih govorim:

»Vidiš, tudi ti si vprašala in izzvala obenem z odgovorom neumljivo slast novega, neodgovorljivega vprašanja: — Zakaj, zakaj bo ta lepa podoba, ki je zdajle pred menoj, umrla in ne bo ostal od nje niti spomin? —«

ANAMARIJA

MILENA MOHORIČEVA

I

V malem mestecu naše domovine je živel žena Anamarija. Bila je ugledna in spoštovana žena nekaj zaradi tega, ker je bila profesorjeva žena, mnogo pa tudi zaradi svoje priljudnosti in vedrosti. Starši so ji bili kmalu po njeni poroki s profesorjem Mlejnikom umrli, da razen njega ni imela več nikogar svojih ljudi.

S starši je bila živela mirno in brez posebnih pretresljajev v svojem rodnem mestecu, kolikor seveda vojni čas in njegov nemir nista vplivala na slehernega človeka v tem malem kraju prav tako, kakor drugod. Vojna je pripomogla, da se je sleherni človek sprijaznil z mislijo na smrt nekoliko popreje, kakor je to običajno v mirnih dneh. Poblize se je Anamarija jela baviti z mislijo na smrt, ko je v vojni padel njen edini brat. Takrat je bila smrt zanjo še nepojmljiva, temna sila, ki skoro slepo posega v življenje ljudi, ki je edina, ki to življenje vznemirja in žalosti. Ko sta ji umrla oče in mati, je njena predstava o smrti dobila nujno zvezo z življenjem, smrt je bila nujen, naraven zaključek vseh stvari. Ko pa je umrl njen otrok, ji je bila sicer strašna, ker ni mogla razumeti, zakaj mladi ljudje umirajo, bila pa ji je tudi rešenica od vsega hudega.

II

Anamarija je bila dekle, kakor so vsa mlada dekleta. Morda se je za spoznanje počasneje razvijala kakor se dekleta navadno. Ko so se njene tovarišice že pridno razgovarjale o onih skrivnostih življenja, ki da so bojda le za odrasle ljudi, ki pa neizmerno zanimajo ravno zelo mlade ljudi, jih je sicer poslušala, toda ne s prav takšnim zanimanjem zaenkrat, kakor druge tovarišice, ki so se jih te stvari že prav zares tikale. Vsa taka pol otroška odkritja so vedno meglena, nejasna. Otroci ne vedo drugega, le, da se pogovarjajo o zelo prepovedanih stvareh, o katerih ne razumejo drugega, kakor prepoved.

Ko je bilo Animariji sedemnajst let, je na pomlad včasih premišljevala o teh pogovorih. Neznani nemir se je bil naselil vanjo. Razumela je, da mora biti v nekakšni zvezi z onimi razgovori njenih tovarišic. Njene misli so bile čimdalje bolj nesigurne, dnevi nemirnejši, v nočeh ni mogla spati, vstajala je često, gledala vse noči na mirno ulico, vročina ji je silila iz telesa v obraz, bila je nad seboj vsa obupana.

Anamarija je hodila v dekliško šolo, razen brata in nekaterih njegovih tovarišev ni poznala nikogar, tudi v družbo je redkokdaj zahajala. Sedaj pa jo je mati jela voditi v družbo. Na prvem plesu je spoznala profesorja Mlejnika. Približal se ji je bil, ker je bil v tej družbi še malo znan in pa, ker mu je bilo, kakor vedno, v družbi od sile neprijetno. Vse mu je bilo odveč. Sicer mu resnično ni nikdar prišlo na misel, da bi se vpraševal, kako bi sedel, kaj govoril, kako naj bi stal, da bo prav. Še roke in noge so mu bile sedaj odveč. Anemarijinih tovarišic se je nekoliko bal, nikdar ni bil siguren, da se mu ne posmehujejo. Dobro je opazil, da so se muzale, če je kaj pripomnil, še bolj, če je plesal, in ni bil prav tako izurjen kot kak plesni mojster. Sploh pa je bil on sam vzvišen nad vso to družbo in v skritih mislih si je tudi svoje prav krepke mislil o teh goskah.

Anamarija je bila prav zabavno dekle, povedala je, kar je mislila, ker je bila od nekdanj tako navajena in ker drugače tudi znala ni. Anamarija ni bila človek, ki bi kaj nosil s seboj, ki bi prav mračnjaško zaprt hodil krog ljudi in kaj dosti premišljal o sebi. Ne, ona je svojo stvar opravila kar na mestu. Če se je česa domislila, je to povedala prvemu, ki ga je srečala, najsi je bil kdorkoli, če se je sedaj izpovedala profesorju Mlejniku, da ji je, če naj po pravici pove, na teh plesih od vsega srca dolčas in, da v resnici ne razume, zakaj se hodijo ljudje na take načine dolgočasit, je to storila pač zato, ker je bil profesor Mlejnik na tem plesu edini krščanski človek, s katerim je bilo mogoče kaj govoriti. Tako sta se zedinila s profesorjem Mlejnikom, da se je skoraj prijetneje pogovarjati kje bolj v samotni, na vrtu recimo ali tudi doma, kjer ni toliko prometa.

Ko je prišel po Anomarijo drugi plesalec in je kljub svoji opazki ves večer zadovoljno plesala, se je profesor Mlejnik najpreje sam pri sebi temeljito jezil, nato je godrnjal nekaj o ženski logiki, sedel čemerno v kotu, ves večer ni več zinil besede in je končno slabe volje odšel spat.

III

Anamarija je bila naslednjega dne dobre volje in sama ne bi bila znala povedati zakaj. Včasih se je spomnila tudi profesorja Mlejnika in se zadovoljno nasmehnila. Natanko ga je bila preko hrbta svojega plesalca opazovala in neskončno dobro ji je delo, da se je jezil. Zadovoljna je bila tudi, da je nerazpoložen odšel. To je brž pozabila in ko je srečala profesorja Mlejnika, se tega niti spomnila ni več.

Večkrat je od tedaj nanese, da je z njim govorila, če sta se srečala, jo je spremil domov in, ker je vedela, da je naravoslovec, je pogovor kar tako, sama od sebe napeljala na stvari, ki so bile njegovi stroki blizu. V tem je bila Anamarija sploh mojster. Najbrže res ni bilo človeka, pa če je bil tudi razvpit dolgočasnež, in so vsi bili tega mnenja, da ne zna izpregovoriti treh poštenih stavkov, ki bi se z Anomarijo ne bil znal in mogel tudi dolgo in resno pogovarjati. Tako je tudi profesorju Mlej-

niku bilo prijetno v njeni družbi, razgibal se je na prav neverjeten način, navdušeno ji je pripovedoval o tem in onem, kakor da je najboljši govornik tega sveta. Anamarija se je zanimala za vse na tem ljubem svetu in prav zares jo je zanimalo tudi pripovedovanje profesorja Mlejnika. Zanimalo jo je, če je šla z njim preko travnika in ji je razlagal slehrno bilko, povedal pri vsaki domače in latinsko ime. Anamarija je imela dober spomin in profesor je bil neskončno vesel, če mu je prihodnjič povedala pravilno vsa imena, domača in tuja, poznala skupine in vrste in znala točno označiti glavne znake. V njej je imel zares pridno in poslušno učenko, njegovim dijakom bi prav nič ne škodovalo, če bi jo bili nekoliko posnemali. Tisočkrat, kaj, desettisočkrat manj bi se jezil s temi paglavci. Poleti bi bila Anamarija že skoro lahko delala izpit iz botanike. Med tem pa so ljudje, ne da bi bila Anamarija o tem slutila, po mestu šušljali. Tako in tako. Anamarija in profesor Mlejniki. To pa ni kar tako. To pa ni od muh.

Mlejnikov tovariš, prijatelj ne moremo reči, ker Mlejniki prav pravega prijatelja ni imel. Zakaj ga ni imel, bi bilo težko povedati. Po mestu bi bili dejali, da je preveč dolgočasen, ali, da sploh ne zna nikogar imeti rad, ali, da je nezaupljiv, ali, da povedati ne zna, kar misli in čuti. Njegov tovariš ga je torej nekega lepega dne prijel pod pazduho in ga vodil po hodniku gor in dol.

»Častitam ti, Mlejniki, dobro si zadel. Dekle, ki si jo izbral, je vredna pozornosti in ljubezni. Obilo sreče ti želim.«

Profesor Mlejniki sprva ni vedel, ali bedi ali sanja. Začuden je končno res spravil iz sebe par besedi:

»Sedaj pa res ne vem, kaj bi ti dejal. Si pri zdravi ali nisi. Tak razloži mi vendar, kaj imaš na srcu, jaz te, pri moji duši, ne razumem!«

»Človek božji, vse mesto govori o tem, da si zaročen z gospodično Anomarijo, ti pa gledaš kakor bi z lune padel!«

»Jaz, pa zaročen? To mi je nekaj povsem novega. Ti, sicer pa ta misel ni tako slaba, moram reči. Misliš, da bi gospodična Anamarija šla v tako kupčijo?«

»Prašaj jo!«

»To ti je težka reč, komplicirana reč. Kako bi jo neki vprašal?«

»Kaj za božjo voljo se pa pogovarjata?«

»Kaj se pogovarjava? O, nič posebnega. Jaz učim gospodično Anomarijo botanike.«

»To je pa že od sile. Osel bi ti rekel, če bi bilo primerno reči svojemu tovarišu. Tristo zelenih, z mladim dekletom, kakršno je Anamarija, se izprehajaš in jo učiš botanike! Človek bi te ubil; ne morem ti reči drugega, kakor tepec. Oprosti mi sicer, ali to gre že predaleč. Nimaš tukaj dovolj šole, da še mlada dekleta moriš? Ti dolg čas, ti štor, ti klada! Kaj vendar misliš?«

Profesor Krtina si je brisal potne kaplje s čela, ves rdeč od svete jeze je bil njegov okrogli, dobrodušni obraz, ki je poznal navadno le smeh in dobro voljo. Vendar so tudi sedaj njegove male, skrite oči kaj kmalu gledale dobrodušno, ko je prišel do sape, je pristavil:

»Človek zares ne ve,« in že se je smejal, da se mu je precej znaten trebušček tresel, »človek resnično ne ve, ali bi se ti smejal, ali bi se nate jezil. Z dekletom se sprehaja, pa ti botaniko žuli! No, zares ti častitam.«

»Čuj, Krtina, kaj misliš, kako bi človek to reč izpeljal?«
»Saj sem ti povedal, vprašaj jo, pa ti bo povedala, če mara zate ali ne.«
»Saj. Kako jo naj pa vprašam? Vidiš, na take stvari se, po pravici povedano, ne spoznam.«

»Mhm. Vsa znamenja kažejo tako.«

»Res ti bom hvaležen.«

»K njej pojdi in jo vprašaj. To je vse, kar ti morem povedati.«

»Le kako naj to izpeljem?«

»Reci: Gospodična Anamarija, ali bi hoteli postati moja žena?«

»Dobro, Pa če odgovori: ne. Pa je blamaža, nesmrtna blamaža tukaj. Tega bi jaz ne prenesel in tudi tega ne maram vzeti nase. Le premisli, kakšna blamaža!«

»Kaj pa potem mene izprašuješ.«

»Bi je ne hotel ti, takole po ovinkih nekako, vprašati?«

»Jok! Ženit se pa kar sam pojdi! Če bi kaj ne bilo prav, pa bom jaz večno kriv tvoje zakonske 'tragedije'. Ne, pa ne, vse zastonj. Kar sam se pojdi ženit, ti pravim!«

»Pa brez zamere. Bom premislil.«

IV

Anemarije nemir, ki se je bil vanjo vselil, ni zapustil. Občutila je vsak dih vetra, vsaka najmanjša stvar je vplivala nanjo podesetorjeno. Težka ji je bila pomlad, težko tudi poletje. Včasih je mislila tudi na profesorja Mlejnika. Če ji čuden, neznan drget ni prinašal spanca in je gledala skozi okno, se ji je včasih zdelo, da bi ne bilo prenapačno, če bi vsaj profesor tod mimo prišel; človek bi se vendar kaj pogovoril. Ali ulice so bile prazne, nikogar ni bilo, da bi se pogovorila z njim.

Take dni je bila Anamarija vsa druga. Zamišljena je bila, kar v resnici ni bila njena navada. Kar tako tja v en dan je predla svoje misli. S seboj je nosila neprestano pričakovanje, temne slutnje o nekom, ki bo stopil morda kar naravnost iz oblakov in ji bo razodel nekaj čudovito lepega, ki ji bo odvzel njeno skrito bolečino, ki ga bo imela rada, morda.

Anamarija je hodila po vrtu in se udajala nekim meglenim mislim in ni opazila, da je tik za njo prišel profesor Mlejnik.

Profesor Mlejnik je bil drugačen kakor sicer, nekako svečan. Kar na lepem jo je vprašal:

»Gospodična Anamarija, hočete postati moja žena?«

»Premislila bom to stvar dobro, gospod profesor, in vam jutri odgovorila.«

V

Ko je bila Anamarija zopet sama, je tisoč vprašanj vstalo v njej. »Kaj naj mu odgovorim, profesorju?

Pravijo, da se mora človek močiti, če ima koga do smrti rad, če brez njega ne more živeti.

Bi jaz lahko živela brez profesorja?

Kaj to pomeni? Brat je umrl. Radi smo ga imeli, in vendar vsi živimo.

Kaj se pomeni, do smrti rad? Koga pa človek nima rad, dokler živi?

Kaj se sploh pravi, imeti rad?

Mislím, da imam profesorja rada. Mislím, da mu smem odgovoriti.

Mislím, da smem postati njegova žena.

Sicer jih sedaj mnogo poznam, a na nikogar nisem mislila, nanj sem. Človek je neumen, vse si drugače predstavlja, kakor je. Najbrže je vse čisto enostavno, čisto preprosto, popolnoma jasno. Otroci si svet vse drugače zamišljajo.

Mislím, da smem postati žena profesorju Mlejníku.»

VI

Ko je Anamarija bila nevesta, si je priznala misel, ki jo je vznemirjala. Ni bila vedno sigurna, da je storila prav. Poleg te skrbi pa se je pojavilo prepričanje, da ni kar tako, biti profesorjeva žena. Kaj naj tudi stori? Za večno samoto ji ni, starši pa so stari. Tako jo je poučila mati, ko ji je razložila svoje pomisleke.

VII

Ko je Anamarija preživljala prva leta svojega zakona, je navadno živelá mirno in še dovolj zadovoljno. Dekle, ki je nekoč slutilo neizmerne tajne v ljubezni, jih je poslalo v pozabljenje še predno je bila nevesta. Ko se je poročila, je bila zelo mirna, vkolikor seveda zakon sam na sebi in morda še bolj skriti pomen zakona, ki ima svoje težišče v spalnicah zakoncev, ne prinaša nemira in nejasnih tesnob morda slehrni ženi.

Profesor Mlejník je učil Anomarijo botanike, smejala se je na skrivnem sebi in svojim nekdanjim mislim, vodila jih je v mir ob svojem prijatelju. Znala se je čudovito prilagoditi ljudem in je ob njih kar tako mimogrede pozabljala sebe.

Ko sta se poročila, je plaval profesor Mlejník v neprestanih zadregah, zatekal se je čestokrat po nasvete k svojemu tovarišu, profesorju Krtini.

Profesor Mlejník je bil Anemarije resnično vesel, resnično rad jo je imel in zelo rad bi ji bil včasih povedal kaj zelo lepega, a nikdar ni mogel odpreti ust, ker mu nič pravega ni prišlo na misel. Sram ga je bilo vsake prijazne besede, in še bolj nerodno mu je bilo, če je stopil k Animariji in jo poljubil. Njegov korak je bil okoren, njegove kretnje trde in oglate. Imel je navado, da je z roko segal v lase, če je govoril, kakor da bi s svojo težko, skoro težaško roko hotel podčrtati tehtnost svojih besedi. Če je Anomarijo poljubil, je storil to vedno tako, da je bilo slišati preko vse sobe. Animariji je bilo to zelo neprijetno, ozrla se je vedno za njim, če je odhajal, in opazovala brez besed njegovo glavo od strani. Sledila je nekaj časa nekoliko nepravilni okrogli obliki njegove glave, vstala nato in ga spremila do vrat. Ko se je vrnila, je neprijetni občutek že davno minul, grajala je sebe, se obtoževala, da ni sposobna razumeti svojega dobrega moža, ki nikakor ne more biti kriv tega, če je nekoliko okoren, saj zato, kako je kdo ustvarjen, nihče ne more odgovarjati. Ona to dobro ve, kljub temu ji prečesto uhajajo neljubeznive misli; mesto, da bi bila hvaležna, ker jo ima rad, pa za zahvalo misli včasih takšne stvari! Gotovo bi bil zelo žalosten, če bi vedel za njene misli. Anamarija se spominja vseh drobnih stvari, ki so jo bile razveselile, kar je poročena. Cvetlic, knjig, tudi marsikake nerodne besede je bila vesela. Anamarija si je zapela pesem in je pozabila vse neprijetno, vse davno minulo. Edina resnica je bila zdaj zanjó vesela pesem, ki jo je poznala iz otroških dni, vesel dan, ki je sijal zunaj, vesela pomlad, ki je zelenela. Srečna je hitela po svojem stanovanju, kjer ji je bil ljub in drag slehern kotiček, saj je bilo

vse delo njenih rok, vse je razvrstila sama, vsepovsod je bilo najti košček njenega dela. Stanovanje Anemarije je bilo lepo, so pravili ljudje, pohištvo je bilo gladko, tu svetlo, tam rjavo v drugi sobi, kakor je pač moderno in imajo zdaj vsi mladi ljudje. Imela je Anamarija dvoje sob, spalnico in obednico. Spalnica je bila svetla, razložila je gospe sodnikovi, da je to afrikanska breza. Nad posteljema ji je visela Mati božja z otrokom v naročju, precej svetel tisk iz neke nemške tovarne. Barve cvetja, ki je obdajalo mater z otrokom, so se ujemale z barvo sobe in z barvo blaga, ki je bilo pod belim postelnim pregrinjalom, ki ga je bila, kakor tudi zastore, sama vezla Anamarija, ko je bila nevesta in si je pripravljala balo. Rožnata barva vse sobe, pregrinjala, divana, blazin na divanu je pričala o skrbi za enotnost in je vlivala preko vse sobe mir in zadovoljstvo. Tla so se svetila, bila so pobarvana z barvo, ki je skoro ni bilo opaziti, tako je spadala prav v to sobo. Druga soba Anemarije, kjer je sprejemala goste, je bila hrastova obednica, v kotu je imela nekaj majhnih foteljev in majhen divan. Soba je bila svetlorjava, tudi stoli v kotu so bili svetlorjavi, rumenkasti so bili tudi zastori in prtički. Stanovanje Anemarije je bilo zelo snažno in svetlo, saj je delala vse navadno sama, in Anamarija je bila zelo natančna. Delala pa je sama vse, ker je hotela čim več prihraniti, saj je denar, ki ga je prinesel Janez domov, bil pač tako hitro iz rok. Še zdaj, ko je vendar tako zelo hranila in delala sama vse, le, da ji je postrežnica nanosila kurjavo in ji enkrat na teden počedila kuhinjo, je šlo tako trdo, da ima še sedaj strgane čevlje in mora prvega čakati, da jih nese čevljarju. In kaj bi bilo, če bi se še ona oblačila, kakor se druge? Kako neki zmorejo? Anamarija šiva vse sama, vsake svete čase, če že res ne more več na cesto, si kupi kako cenejše blago zase, pa ji prav nič ne preostaja. Janez ni več prav mlad profesor, toliko star pa tudi še ni, da bi imel višjo plačo. Anamarija tudi zelo preprosto kuha, zvečer navadno nikdar ne mesa, kar kako mlečno jed, opoldan pa kupi tudi komaj toliko mesa, da je dovolj za dva krožnika juhe in, da ga je kak košček za Janeza; Anamarija navadno ne je mesa, saj ji tudi ni zanj. Tudi ima vedno kako prikuho na vrtu. Nihče ne more reči, da je slaba gospodinja. Edino, kar res precej stane, so Janezove znanstvene knjige. Pokojna mama se je kregala, kadar je prišla k njim. Kaj bodo s tem groznim, tolikim papirjem. Toliko denarja, toliko strašnega denarja za tako nepotrebno stvar. Janez je bil vendar na univerzi, saj je delal izpite, kaj, za božjo voljo, rabi še vedno toliko knjig? Toliko, kot rabi za svoje dijake, zna že davno, še veseli bi bili, če bi jim včasih kaj manj povedal. Očeta naj pogleda Anamarija, to ti je vzoren soprog. Odvabila ga je kavarne, kajenja, knjig, sploh, doma ne dela ničesar. Kar ima dela, ga odpravi v pisarni. Tudi vse časopise in revije so odpovedali, razen dnevnika, da človek kaj novega izve. — Anamarija si je pri takih besedah potem vedno mislila svoje, očeta je imela zelo rada, o, ona je že vedela, kako je mislil oče, saj ga je dobro poznala, saj sta prav često hodila na izprehode in sta se tudi kaj pomenila. Ne oče ne ona, nihče ni nikdar omenil česa doma, radi in zavoljo preljubega božjega miru. Anamarija pa je že takrat sklenila, da svojemu možu ne bo prav ničesar predpisovala, če ga veseli, naj čita, naj študira. Hvalabogu, da ga še kaj zanima. Saj še ona čita knjige, ki jih Janez naroča.

Janez, da, Janez.

V prvih nočeh, v prvih letih, je ogenj, ki je žarel v Animariji, magično vplival tudi na profesorja Mlejnika. Njena strast ga je povedla za seboj prečesto, čeprav je bil človek, ki se je obvladoval v vseh trenutkih svojega življenja. Animariji je bilo včasih presenetljivo dejstvo, da se je takoj odvrnil od nje, če ga je hotela nagovoriti, ko je minul zanj trenutek strasti, da je znal vprav takoj nato reči kaj zelo navadnega, ali celo izpraševati po izdatkih. Anamarija si je želela otroka, profesor Mlejnik pa je dobro poznal skrbi dneva, zato je skrbno čuval Anomarijo pred zanositvijo. Čedalje bolj preračunljiv je bil v teh stvareh, niti navdušenja Anemarije ga ni premotilo, da bi se spozabil.

Anemarije, ki spočetka sploh ni razmišljala o teh stvareh, marveč se je predajala svojemu prekipevajočemu življenju, je zdaj pa zdaj bilo sram. Sram je je bilo, da ni sama tako mirna, da se izgublja v svojih čustvih in občutjih. Potajevati se je jela, svojih čustev ni več razodevala. Bila je naenkrat sama s seboj. Anamarija je bila odslej bolj tiha in molčeča.

VIII

Profesor vsega tega ni opazil spočetka, sčasoma pa je vendarle uvidel, da z Anomarijo ni vse, kakor je bilo.

»Bolna si Anamarija, k zdravniku moraš.«

»Ne, Janez, saj ni nič.«

»Saj si vsa druga, Anamarija.«

»Janez, hudo mi je. Nekam pusto mi je. Saj ni nič.«

Stopil je k njej, objel jo je narahlo krog pasu:

»Kaj ti je, moja mala Anamarija?«

»Zdi se mi, Janez, da nič več ne misliš name, kakor si nekoč. Zdi se mi včasih, kot bi bila sama na svetu.«

»Beži, beži, Anamarija, ne hodi otročja. Saj vendar veš, da te imam rad.«

»Janez, mene je včasih strah pred teboj. Tudi sramujem se včasih. Ti si vedno tako pameten, tako prevdariš vsako stvar, mene pa zanaša, sama ne vem, kako in kam.«

Profesor Mlejnik bi si še pred nedavnim časom ne bil znal pomagati v tem položaju. Sedaj je tako dobro poznal Anomarijo, bil ji je tako dober, zdelo se mu je, da je otrok, ki ga mora utolažiti. Tešil jo je, kakor bi moral tolažiti svojo hčerko. Včasih se mu je zdelo, da je oče temu velikemu otroku.

Zvečer, ko sta odhajala k počitku, je peljal Anomarijo v spalnico, položil je svojo roko pod njeno glavo, ugasnil luč in jo izpraševal. Gladil je Animariji lica, poljubljal je njene roke.

»Veš, Janez, pomisli! Vedno in vedno se mi zdi, da bi morala oditi v svet. Zdi se mi vedno, da bi morala oditi. Si hud name?«

»Morda bi našla v svetu kaj več kot si našla tu. Morda bi našla moža, Anamarija, ki bi se ga prav nič ne bala, ob katerem bi ti ne bilo dolgčas, kakor ti je ob meni. Ko bi vedela, kako zelo rad te imam.«

»Janez, nikar tako ne govori. Si res moj, Janez?«

Privila se je k njemu, mala, in trepetajoča, profesor Mlejnik je pozabil na vse. Obvladala ga je želja, da si pribori nazaj to deklinško ženo, da jo obdrži za vsako ceno. Poljuboval je njena ustna, izgubljal se je v njenem dihu. Jutro ju je našlo tesno objeta.

Od tedaj je Anamarija čakala otroka.

(Nadaljevanje prihodnjič)

P O R O Č I L A

KNJIŽNA POROČILA

Aleksej N. Tolstoj: Peter Veliki. Moskva. Poslovenil Josip Vidmar. Založba Hram. Ljubljana. 1932. Str. 431.

Nad vse potreben bi bil pregled naše povojne prevodne literature. Pokazal bi prav gotovo, da bo treba tudi našo prevodno književnost podrediti načrtu, pokazal bi, da morda marsikdaj po nepotrebnem tratimo moči, da končno po vsej tej množici prevodov vendarle nimamo pomembnejših del naših dni, niti ne poglobitnih iz svetovne književnosti minulih dni. Pričujoče delo, o katerem nam je govoriti, spada v vrsto historičnih in biografskih romanov, katerih smo Slovenci dobili vprav v poslednjih časih lepo število. Če bi se pri marsikaterem izmed njih po pravici vprašali, zakaj so nam bili potrebni, nam bo pri Petru Velikem Alekseja Tolstega, katerega je morda marsikdo vzel v roke s predsodkom, vzšla zavest, da bi to delo moralo biti na programu slehernega vestnega vodnika naše prevodne politike. Prevod je oskrbel Josip Vidmar, ki mu gre priznanje, da je edini, ki se mu je posrečilo spraviti na naš književni trg dvojce pomembnih del novejših ruske književnosti: želeti je, da nam oskrbi tudi drugi del Petra Velikega, ki je nedavno izšel in ga je kritika z navdušenjem sprejela.

Aleksej Tolstoj je v svojem delu oživel dobo Petra Velikega z mojstrsko roko, na podlagi temeljitega študija zgodovinskih dejstev, pri katerih mu je bila siguren kaži-pot socijologija, metoda dialektičnega materijalizma, katere moderen zgodovinar danes ne more pogrešati. Dejavnost prvega dela obsega prvo dobo Petrovega življenja do njegovega povratka iz Holandije in ostale Evrope v domovino, kjer je obračunal z vstaši. Delo je zgrajeno strogo in jasno; kadar se pisatelj približa Petru, nas takoj naslednji hip povede v tedanjo Rusijo, ki mu je ves čas ozadje, iz katerega vstaja Petrov lik, noseč v sebi vse žarke, ki jih je vsipala vanj od vsega početka njegova okolica, ki pa jih je njegova resnično velika prirodna nadarjenost prekrasila z neverjetno silo. Vse, kar je gibal tedanjo dobo, vse je oživel v njem, vse dobro in zlo teh strašnih dni ga je rodilo. Tu je iskati bistvene razlike med Tolstim in ostalimi pisatelji biografskih romanov, bistvene razlike vrednotenja in tolmačenja, bistvene razlike v naziranjih. Tolstoj se zaveda, da mora moderen psiholog vedeti, da ima oprava z družabno modificirano naturo slehernega poedinca, točno pozna stopnjo njegove primarne nadarjenosti, njegovih karakternih posebnosti, ki imajo svoj temelj v podedovani telesni strukturi. Zato je njegovo delo več kot biografski roman, je družabni, socijalni roman, ki z ostro analizo oživlja celotno sliko tedanjih dni od dvora, bojarjev in plemstva, prebujajočega se trgovskega meščanstva, do kmetov, kulakov in malih kmetov, mestnega proletarijata in klatežev, vojakov, strelecov, kozakov, roparskih tolpa in raznih verskih ločin, skratka, celotno pestro življenje brez reda in brez smeri, kakor ga žive dobe, ki so na prelomu, ki prehajajo iz gospodarskega starega reda v novo gospodarstvo, ki je izzvalo tudi tedaj, v dobi prehoda iz fevdalnega v denarno, meščansko, anarhijo in zmedo, desorijentiranost širokih mas, ki jo je skušal Peter, oprt na novo nastajajoče trgovstvo, buržuazijo, urediti in z njihovo pomočjo na novo oblikovati in dati dobi nov značaj in novo vsebino. To je vsebina tega močnega dela, ki ga Petrov lik veže v harmonično enoto, ki je tudi žarišče, ki je omogočilo pisatelju smotreno razčlenbo. Motivi, ki zvane skozi vse delo, dajejo zgradbi še jasnejšo podobo. Motiv groze, ki se je v malem Petru pojavil pri prvem velikem uporu, ki mu je bil priča, še otrok, v moskovskem Kremlju, motiv groze ki zveni skozi vse njegovo življenje in se pojavlja ob Zofiji, pri njegovem prvem begu, pri prvih mučenjih,

ki jim mora prisostvovati. Ta groza zaživi v njem in se končno pretvori v strahotno brutalnost, ob kateri se nam še dandanes naježijo lasje. Motiv daljine zazveni že v Petrovih prvih otroških fantazijah, slike oživijo njegovo željo po daljini, ki se ji vda mož in odide v tujino, učiti se gradnje svoje bodoče državne stavbe, ki naj bi slonela na trgovini, za katero se z lastnimi rokami uči graditi brodovje. Živa neposrednost otroške nature, ki jo je Aleksej Tolstoj tako mojstrsko prikazal v Aleksaški in Aljoški, je našla tudi v Petru svoj odraz: njegovo srečanje z Aleksaško, prvi sestanek z ženo, razmerje do matere. Tudi zavest odgovornosti vstaja vedno jasneje pred Petrom. Preko vsega veseljačenja, popivanja in norčij zveni sveže in lepo preko vsega dela motiv mladostne, polne in zdrave ljubezni — Annchen.

Osebam, ki jasneje stopajo izza ozadja, je določil pisatelj nalogo, reprezentirati svoj razred, svojo družabno plast. Posamezni tipi, ki jih je Tolstoj umel predstaviti z veliko umetnostjo, odgovarjajo zgoraj navedenim družabnim plastem tedanje Rusije. Z njimi je dokazal, da je sijajen slikar ambienta in milijeja, s figurami Zofije, Fedka Šaklovitega, Aleksaške, Aljoške in njegovega očeta Brovkina, carice Dunje, Petrove žene, Natalije Kirilovne, Petrove matere, Vasilija Golicina, Leforta in končno Petra samega, je dokazal, da umetnost karakterizacije popolnoma obvladuje in z njo suvereno razpolaga.

Dikcija je sveža, živa, skrajno realistična, ton njegovega stavka se točno sklada z osebo in razredom, ki ga predstavlja. Njegova beseda je temeljito pretehtana, prilega se kraju, človeku, uri in razpoloženju. Če bi v delu iskali stila pisateljeve osebnosti, bi ga pač vsekakor uvrstili med tendenčne pisatelje. Stil snovi same, ki si jo je pisatelj izbral, zahteva epske obdelave, zahteva sam po sebi pesniško vrsto romana, ki ji je pisatelj v polni meri zadostil.

Vidmarjev prevod je v glavnem lep in sočen, izbral in poiskal je tudi marsikaj iz besednega zaklada, vendarle je mogoče zaslediti v prevodu marsikako pomanjkljivost. Predvsem so to germanizmi, ki so se tako vtihotapili v našo lepo knjigo, da jih ni mogoče mirno prezreti. To je predvsem brezosebna in reflektivna raba glagola in pasiva, ki so ga pri nas spravili v že znano formulo: Išče se Uršo Plut. (N. pr.: »Plešoč jenziki plamena so se videli jasneje — 119, se je bralo »Herr Peter« — 129, »se vidijo ogromne lasulje, gole rame« — 129. »Od daleč se je slišalo« — 200. »Slišalo se je žvižganje in divji krah« — 284. »Doli se je videlo sadje na drevju« — 294 itd.). Drugo nepravilnost najlepše ilustriramo z vsakdanjim primerom: Reci mu, da ga pustim lepo pozdraviti (da ga lepo pozdravljam). Slovenščina ima samo pomožnik biti, nima posebnih pomožnih glagolov načina in tudi drugi glagoli ne morejo stopati na njihova mesta, kakor je to mogoče v nemščini (Mnogo voz so morali pustiti v stepi« — 117. »Ko so dnevi postali kratki« — 128. »Postajala je vsak dan lepša« — 129 itd.). Malo smisla za akcijski način slovenskega glagola kaže Vidmarjev prevod. (»Solnce se je pričelo pogrezati« — 119. »Pri dnevu je postalo očitno« — 120, »in je pričelo zmrzovati« — 128. »Po Moskvi hodi rdečelasi pop Filka in ko se nabero ljudje okoli njega, prične divjati« 134. »Pričelo se je komaj dani« — 140. »Vaska Silin je nenadoma zasopel z medvedjim nosom, se pričel zibati in prodirno zreti knezu v oči« — 188. »Na temnem dvorišču so pričeli begati ljudje« — 224. »Njegova hiša je postajala pretesna« — 240. »dasi se je šele pričlenjalo mračiti« — 242. »Mi se moramo pričeti učiti pri a, be, ce« — 249. »pričel je ogledovati, potne nosove okoli sebe« — 386 itd.) Najti moremo v prevodu še nekaj nepravilnosti, kakor: od enega kraja do drugega« — 117. »vojaki vlačijo brune« — 125. »V jezi je poslala bojarja Fjodorja Jurjeviča Romodanovskega k Petru, naj (se) pogovori ž njim« — 140. »Zahtevali so, da naj jih na stražo ne pošiljajo manj« — 190. »Če bo pa zahotel, da naj v bodoče te ladje ne hodijo več v Belo morje« — Najbrž tudi »samopal« — 192, ni zelo posrečena tvorba ... itd.

V splošnem pa je, kakor rečeno, Peter Veliki Alekseja Tolstega lep donos naši prevodni književnosti. Oprema knjige (Mitja Švigelj) je morda nekoliko izumetničena, vendar še vedno okusna.

Milena Mohoričeva.

GLEDALIŠKA POROČILA

Ljubljanska drama.

H. Ibsen: Gospa Inger na Oestrotu. Drama v petih dejanjih. Prevedel Fr. Albrecht.

Zadnja desetletja pred svetovno vojno sta obvladovala gledališče poleg G. Hauptmanna. H. Sudermanna, Wedekinda, Schintzlerja) dva močna pojava: *Ibsen* in *Strindberg*. Bila je to velika in plodna doba. Predvsem Ibsen je nudil s svojo problematiko in reševanjem takrat perečih vprašanj tako igralcu kot gledalcu možnosti za udejstvovanje in razmišljanje. Gledališče je doživelo razveseljiv razmah. Svetovna vojna je pretrgala to rast. Takrat so mogočni in pereči problemi: emancipacija žene, problem zakona in laži ali iskrenosti v njem, problem, kaj je etično dovoljeno in kaj ni, in drugi podobni — so zbledeli spričo strahotne realnosti svetovnega pokolja in njegovih posledic. Elementarnejša vprašanja so prišla na dan: vprašanje kruha (brezposelnosti), vprašanje družabnega in državnega reda, vprašanje ureditve kaosa, vprašanje izhoda iz njega. Ibsenovi problemi so problemi civilizirane družbe, zunanjega reda, trdnih socialnih razmer. Današnji problemi so prvobitnejši, tičejo se kaosa in njega ureditve. Zato nam je nemara ostal strastnejši, kaotičnejši Strindberg bližji, Shakespeare je zopet nenavadno oživel. — Vendar mislim, da bo prišel čas — takrat, ko bodo družabne razmere zopet urejene —, ko bo Ibsenu vzniknila druga pomlad. Zakaj v vsej novejši literaturi nima njegova mojstrska gradnja drame primere.

»Gospa Inger« je eno izmed njegovih začetniških del. V tehniki in zamisli se mu pozna Shakespearejev vpliv. (Pozneje se je oslonil na antiko.) Zgodovinska snov, spor med Norvežani in Danci, spletke s Švedi, se nam zdijo, posebno v tako romantični obdelavi, precej oddaljena. Vendar, v kolikor igrajo v drami človeške strasti, nas še zmerom zajame. V gospe Inger slutimo poznejšo Heddo Gabler, Noro, sploh priljubljeno Ibsenovo heroično ženo, ki je povzročala Strindbergu toliko preglavic in nemirnih noči. V delu se še čuti nekoliko sladki Ibsenov poklon, ki ga je pozneje tako rad delal ženski.

Uprizoritvi je bilo poznati, da se je dela lotila režiserka *Marija Vera* s posebno ljubeznijo. Posamezni prizori so bili potanko izdelani, celota lepo zaokrožena.

Gospo Inger je igrala *Marija Vera* s heroičnim patosom, kot je vlogi primerno. Tudi njena pojava je kakor nalašč zanjo. Galantnega Danca Nilsa Lykkeja je podal *Gregorin* z velikim razumevanjem in umestno diskretnostjo. Elina *Boltarjeve* je bila dobra, včasih malce deklamatorična. Svež je bil *Jan* kot sin gospe Inger. *Skrbinšek* si je za starega Olafa zopet izmislil izvrstno masko. Prav dobro zasedene so bile tudi ostale vloge: *Bratina*, *Potokar*, *Sancin*, *Jerman*, *Pianecki*.

»Gospa Inger« je šla nekako tiho mimo nas, čeprav je bila dobro uprizorjena. Radi bi videli na odru kakšno zrelejšo Ibsenovo novo delo in Strindberga — naturalista.

R A Z N O

ALI VESTE

da marsikdo še ne ve nekaj zanimivih anekdot o Noblovi nagradi, kakor so:

da so po Noblovi smrti »hvaležni dediči« in »globoko užaloščeni ostali« pet let gnali pravde, da bi ovrgli idealno oporoko bogatega strica, ki seveda tudi njih ni pozabil.

da so razni odbori, ki so v toku časa delili nagrade, popolnoma potvorili smisel te lepe ustanove, zakaj od vseh srečnih nagrajencev do zdaj še nobeden ni bil mlad, prav malenkostno število pa potrebnih.

da so še večje paradokse s to zapuščino uganjali pri podeljevanju nagrade za mir, ki so jo dobivali taki potrebni in zaslužni pacifisti in reševalci človeštva kakor L. Renault, Mednarodni urad za mir v Bernu, Woodrow Wilson.

da je to nagrado za mir dobil tudi sedanji ameriški predsednik Th. Roosevelt, ki se je zadovoljil s častjo, denar pa izročil vladi Zedinjenih držav, naj bi »organizirala odbor za mir.« Ker je tik nato izbruhnila svetovna vojna, se je brž premislil in zahteval denar nazaj ter potem napravil duhovito historično šalo in vseh 150.000 norveških kron (čez 3 milj. 200.000 Din) razdelil med vojne pomožne organizacije.

da je v založbi Rowohlt v Berlinu izšla knjiga Paula Elboga z naslovom »Verlassene Frauen« (Zapuščene ženske), ki obravnava življenjske poti in usode žensk, ki so jih ljubili in zapustili Goethe, Shelley, Wilhelm I., Tolstoj, Lasalle, Napoleon, Hebel, Gauguin in drugi.

da se je pred nedavnim časom v Harbinskem gledališču zgodilo nekaj, kar se da primerjati samo znani ameriški zgodbi o idealnem igravcu in idealnem gledalcu v Othellu. Pri vaji za neki novi komad je slabo igranje in malobrižnost igralcev ter režiserja, avtorja, ki je vajo poslušal in skoraj ni več prepoznal svojega dela, tako razburilo, da je pograbil, kar mu je tisti hip prišlo pod roko — bilo je kladivo in v sveti umetniški jezi dva igralca smrtno nevarno ranil. Če bi bili vsi avtorji tako radikalni, bi kmalu imeli povsod same vzorne predstave ali pa zaprta gledališča, »zaradi pomanjkanja osebja.« Drugo bi najbrž prišlo zelo prav vsem finančnim ministrom kulturnega sveta.

da so najplodnejša ustvarjalna leta pri različnih tvorcih in mislecih različna. Tako je n. pr. nemški filozof Immanuel Kant napisal v raznih dobah svojega življenja po množini toliko del, da ne moremo sklepati na kako posebno zakonitost glede tvornosti v raznih letih življenja. Vrstni red let po množini napisanih del bi bil pri njem naslednji: 32., 52., 33., 62, glavna svoja dela (po kakovosti in pomembnosti) je pa napisal v 52. in 73. letu.

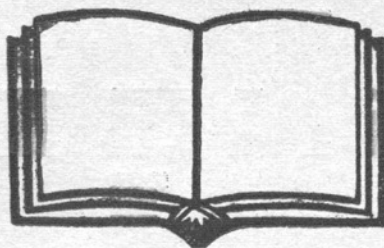
da je pred kratkim nastopila v berlinskem radiu s ciklom duhovnih pesmi Berglist Ibsen, snaha Henrika Ibsena in sicer v korist zimski pomoči za nezaposlene. Pred koncertom so pozvali vse, ki nameravajo poslušati pevko s slavnim imenom rajnega tasta, naj pošljejo upravi radia prostovoljne prispevke za namen, za katerega je nastopila ga. Ibsenova. Ni pa znano, koliko je teh prispevkov prišlo. Pri nas bi bilo nemogoče, da bi kak umetnik nastopil za revnejše od sebe, ker je itak splošno znano, v katero premoženjsko vrsto spadajo umetniki; kvečjemu bi morda uspelo, če bi nezaposleni nastopili za »zaposlene« umetnike!

da je v arabščini izšla Dantejeva »Divina Commedia« in sicer v tripolitanski založbi Maggi. Prevedel je epos — samo Pekel in Vice — Abbud Ali Rašid bej in to v prozi, ker si drugače ni znal pomagati spričo težkoč, ki jih stavi na prevajalca prevajanje iz italijanščine v arabščino, dveh popolnoma si tujih jezikov. Prozaično obliko pa je ta profesor in bej izbral tudi zato, da bi delo napravil razumljivejše in sprejemljivejše za arabsko miselnost.

da je Jakob Wassermann, ki spada med največje žive sedanje nemške pisatelje, za svoj roman o Albertu Velikem štiri leta proučeval samo zgodovino; svoje glavno delo, »Slučaj Mauritius«, pa je nosil v sebi nad 20 let. To pripoveduje v svoji jubilejni knjigi, »Selbstbetrachtungen« — »Razmišljanja o samem sebi«.

da je...

Nabral Mirko Javornik.

**Salda-konte, štrace,
journale, šolske zvez-
ke, mape, odjemalne
knjižice, risal-
ne bloke itd.**

nudi po izredno ugodnih cenah

**Knjigoveznica
Jugoslovanske
tiskarne
v Ljubljani**

Kopitarjeva ul. 6

2. nadstropje

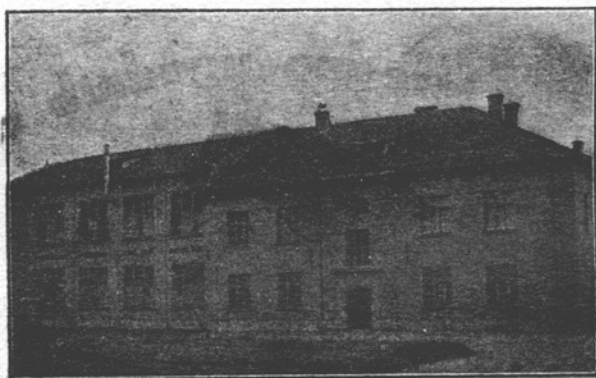
Tiskarna Merkur

trg. ind. d. d.

Ljubljana

Gregorčičeva ulica 23

Telefon št. 25-52

se priporoča za cenj. naročila, ki jih bo izvršila hitro, lično in po zmerni ceni. Tiska knjige, brošure, časopise, revije, kuverte, memorande, račune, letake, lepake, posetne karte, letna poročila, vstopnice, vabila itd. v eni ali več barvah.

V lastni založbi izdaja: »Trgovski list«, »Službeni list kraljevske banske uprave Dravske banovine« in »Zbirko zakonov in uredb«, katere seznam Vam na željo dopošlje